

T.C
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PARÇALANMIŞ AİLEDE VE TAM AİLEDE BÜYÜMÜŞ
KİŞİLERİN YETİŞKİN AYRILIK ANKSİYETESİ BELİRTİLERİ
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hande Zeynep BAYHAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Canan TANIDIR

İSTANBUL-2019

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Hande Zeynep BAYHAN
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Parçalanmış Ailede ve Tam Ailede Büyümüş Kişilerin Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Belirtileri Açısından Karşılaştırılması
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Psikoloji
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 05.02.2019
- SAYFA SAYISI** : 66
- TEZ DANIŞMANLARI** : Doç. Dr. Canan TANIDIR
- DİZİN TERİMLERİ** : Aile, Tam Aile, Parçalanmış Aile, Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi
- TÜRKÇE ÖZET** : Yetişkin ayrılık anksiyetesi belirtileri 2013 yılında yayınlanan DSM-5'te "18 yaşından önce başlaması" koşulunun kaldırılması ile birlikte tanısız sınıflandırma sistemi olan DSM'de yerini almıştır. Dolayısıyla bu konu üzerine henüz az çalışma vardır. Parçalanmış aile ise son zamanlarda sıkça karşımıza çıkan bir durumdur. Bu çalışma parçalanmış ailede ve tam ailede büyüyen yetişkin çağa gelmiş kişileri ayrılık anksiyetesi açısından karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Hande Zeynep BAYHAN

T.C
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PARÇALANMIŞ AİLEDE VE TAM AİLEDE BÜYÜMÜŞ
KİŞİLERİN YETİŞKİN AYRILIK ANKSİYETESİ BELİRTİLERİ
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hande Zeynep BAYHAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Canan TANIDIR

İSTANBUL-2019

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hande Zeynep BAYHAN

/ /2019

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Hande Zeynep Bayhan'ın “**Parçalanmış Ailede Ve Tam Ailede Büyümüş Kişilerin Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Belirtileri Açısından Karşılaştırılması**” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Doç. Dr. Canan TANIDIR
(Danışman)

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL

Üye _____

Dr. Öğr. Üyesi Hasan SEZEROĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2019

İmzası

Prof. Dr. İzzet Gümüş

Enstitü Müdürü

ÖZET

Giriş ve Amaç: Yetişkin ayrılık anksiyetesi belirtileri 2013 yılında yayınlanan DSM-5'te "18 yaşından önce başlaması" koşulunun kaldırılması ile birlikte tanısal sınıflandırma sistemi olan DSM'de yerini almıştır. Dolayısıyla bu konu üzerine henüz az çalışma vardır. Parçalanmış aile ise son zamanlarda sıkça karşımıza çıkan bir durumdur. Bu çalışma parçalanmış ailede ve tam ailede büyüyen yetişkin çağa gelmiş kişileri ayrılık anksiyetesi açısından karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Yapılan araştırma kesitsel-tanımlayıcı bir araştırmadır. Araştırmaya 330 kişi katılmıştır. Katılımcılar 18-30 yaş arası üniversite öğrencilerinden seçilmiştir. Kişiler tesadüfi örneklem yoluyla ve gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Bu kişilere "Katılımcılar İçin Gönüllü Olur Formu", "Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi" ve çalışmacı tarafından hazırlanmış "Sosyodemografik Bilgi Formu" doldurtulmuştur. Parçalanmış ailede büyüyen kişiler, yetişkin ayrılma anksiyetesi belirtileri ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmiştir.

Bulgular: Araştırmaya 18-30 yaşları arasında ($M= 21.10$, $SS= 2.00$) 330 kişi katılmıştır. Katılımcılardan 200'ü (%60.6) kadın, 130'u (39.4) erkekti. Araştırmaya katılan 330 katılımcıdan 276'sı hala evli, parçalanmamış, tam aileden, 54'ü ise boşanmış, ayrı yaşayan veya ebeveyn kaybı dolayısıyla parçalanmış ailelerden gelmekteydi. Analiz sonuçlarına göre, tam ve parçalanmış ailelerden gelen bireylerin yetişkin ayrılık anksiyetesi oranları istatistiksel olarak anlamlı derecede farklı bulunmadı ($t(328) = -1.63$, $p = .10$). Demografik verilere göre yapılan diğer t-test sonuçlarına göre kadınlar erkeklere oranla; daha önce yakın kaybı, doğal afet, kaza, ölümcül hastalık gibi travmatik olaylara maruz kalanlar, travmatik olaylara maruz kalmayanlara oranla; kendisinde veya ailesinde psikiyatrik ve psikolojik tedavi öyküsü olan grup, olmayan gruba oranla istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek YAA belirtisi göstermiştir (sırasıyla $p = .001$, $p = .002$, $p = .000$, $p = .002$).

Sonuç: Çalışmamızın bulgularına göre parçalanmış ailede büyüyen kişiler tam ailede büyüyenlere göre yetişkin ayrılık anksiyetesi açısından biraz daha riskli gibi görünmektedir. Yine kadın cinsiyet, travmatik deneyimler ve kişinin kendisi ya da ailesinde psikiyatrik tedavi öyküsü olması yetişkin ayrılık anksiyetesi için bir risk faktörü gibi durmaktadır. Yetişkin ayrılık anksiyetesiyle ilgili daha büyük örneklemle yapılacak ileri çalışmalara ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Tam Aile, Parçalanmış Aile, Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi

SUMMARY

Aim: Adult separation anxiety disorder is placed in the diagnostic classification system DSM by the omission of the criteria “the onset should be before 18 years-old age” in DSM-5 published in 2013. Therefore yet there are few studies on this subject. Nowadays single-parent or divorced families are increasing in number. In this study we aimed to compare the adult separation anxiety symptoms between individuals grown up in single-parent or divorced families and individuals grown up in intact families.

Methods: This study is a descriptive cross-sectional study. The study includes 330 individuals who are university students aged 18-30 years-old age. The students were selected randomly and included in the study by their written consent. Participants filled the forms; “Sociodemographic Data Form” prepared by the authors and “Adult Separation Anxiety Questionnaire”. Individuals grown up in single-parent or divorced families were examined in regards of adult separation anxiety symptoms and some sociodemographic variables.

Results: Participants were 330 university students aged between 18-30 ($M= 21.10$, $SS= 2.00$). 200 (%60.6) participants were female and 130 (39.4) were male. 276 participants were grown up in intact families and 54 participants were grown up in single-parent or divorced families. There were no statistically significant difference between individuals grown up in intact families and individuals grown up in single-parent or divorced families in regards of adult separation anxiety symptoms ($t(328)=-1.63$, $p= .10$). But female participants compared to males, participants with traumatic experience compared to participants without traumatic experience, participants who has psychiatric treatment history or who has family psychiatric treatment history compared to participants who does not have are found to have statistically significant higher rates of adult separation anxiety symptoms (respectively $p= .001$, $p= .002$, $p= .000$, $p= .002$).

Conclusion: According to our results, individuals grown up in single-parent or divorced families seem to have a higher risk of adult separation anxiety symptoms compared to individuals grown up in intact families. In addition being female, traumatic experiences, having psychiatric treatment history or having family psychiatric treatment history seem to be risk factors for adult separation anxiety. Further studies with bigger samples examining adult separation anxiety are needed.

Key Words: Family, Married Two-parents Family, Single-parent, Adult Separation Anxiety

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET.....	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR LİSTESİ	V
TABLolar LİSTESİ	VI
EKLER LİSTESİ.....	VII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1.1.Araştırmanın Problemi.....	3
1.2.Hipotezler.....	3
1.3.Araştırmanın Amacı	3
1.4.Araştırmanın Önemi	4
1.5.Sayıtlılar	4
1.6.Sınırlılıklar	4
1.7.Tanımlar.....	4
İKİNCİ BÖLÜM	5
KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. AİLE	5
2.1.1. Aile Kavramının Sınıflandırılması	5
2.1.2. Ailenin Önemi Ve İşlevi	6
2.1.3. Parçalanmış Aile	10
2.1.4. Ailede Parçalanma Şekilleri	12
2.1.4.1. Ölümler.....	12
2.1.4.2. Anne Baba Ayrılığı	13
2.1.4.3. Boşanma	13
2.1.5. Parçalanmış Ailenin Çocuklar Üzerindeki Etkisi	14

2.1.6. Parçalanmış Ailenin Ergenler Üzerindeki Etkisi.....	16
2.2. YETİŞKİN AYRILIK ANKSİYETESİ	17
2.2.1 Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu (AAB).....	17
2.2.2. Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi (YAA)	18
2.2.3. Epidemiyoloji.....	21
2.2.4. Etiyoloji	23
2.2.5. Tanı ve Klinik Özellikler.....	24
2.2.6. Parçalanmış Aile ile Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi ilişkisi	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	28
YÖNTEM	28
3.1. Araştırmanın Modeli	28
3.2. Araştırmanın Örnekleme	28
3.3.Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları	28
3.3.1. Katılımcılar İçin Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu	28
3.3.2. Sosyodemografik Bilgi Formu	28
3.3.3. Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi	28
3.4. Verilerin Toplanması	29
3.5. Veri Analiz Teknikleri.....	29
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	30
BULGULAR	30
4.1. Demografik Veriler ile İlgili Bulgular	30
4.2.Parçalanmış Aile ve Tam Aile Faktörüne Göre YAA Sonuçları	32
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	36
TARTIŞMA VE YORUM	36
SINIRLILIKLAR.....	41
SONUÇ	42
ÖNERİLER.....	43
KAYNAKÇA.....	44
EKLER	-

KISALTMALAR LİSTESİ

AAB	:	AYRILIK ANKSİYETESİ BOZUKLUĞU
AABE	:	AYRILIK ANKSİYETESİ BELİRTİ ENVANTERİ
ÇAAB	:	ÇOCUKLUK AYRILMA ANKSİYETESİ BOZUKLUĞU
DSM	:	THE DIAGNOSTIC AND STATISTICAL MANUAL OF MENTAL DISORDERS
ICD-10	:	INTERNATIONAL STATISTICAL CLASSIFICATION OF DISEASES AND RELATED HEALTH PROBLEMS
PB	:	PANİK BOZUKLUK
YAA	:	YETİŞKİN AYRILIK ANKSİYETESİ
YAAB	:	YETİŞKİN AYRILIK ANKSİYETESİ BELİRTİLERİ

TABLULAR LİSTESİ

TABLO	SAYFA
Tablo 1. Yaş ve Cinsiyete Göre Betimleyici Veriler.....	30
Tablo 2. Demografik Verilere Göre Betimleyici Veriler.....	31
Tablo 3. Klinik Geçmişe Göre Betimleyici Veriler.....	32
Tablo 4. Parçalanmış Aile ve Tam Aile Faktörüne Göre YAA t-test Sonuçları	32
Tablo 5. Demografik Değişkenlere Göre YAA t-test Sonuçları.....	34
Tablo 6. Demografik Değişkenlere Göre YAA ANOVA Sonuçları	35

EKLER LİSTESİ

- EK-A** KATILIMCILAR İÇİN BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU
- EK-B** SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU
- EK-C** YETİŞKİN AYRILIK ANKSİYETESİ ANKETİ

ÖNSÖZ

Tez dönemi boyunca her türlü kolaylığı, anlayışı gösteren; ilgisini, bana olan inancını ve desteğini hep hissettiğim tez danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Canan TANIDIR'a;

Eğitimim boyunca mesleğimde yetişmeme katkıda bulunan değerli hocalarıma;

Eğitimim boyunca benden desteğini esirgemeyen değerli arkadaşlarıma;

Çalışmama katkı sağlayan tüm katılımcılara;

Manevi desteğini bana olan inancını hep hissettiğim nişanlım Samet SAVAŞ'a;

Eğitim hayatım boyunca maddi manevi desteklerini esirgemeyen, bugünlere gelmemi sağlayan ve bana olan inançlarını hep hissettiğim, babam Kenan Adnan BAYHAN'a, annem Halime BAYHAN'a ve kardeşim Harun BAYHAN'a;

İçten teşekkür, sevgi ve saygılarımla...

GİRİŞ

Aile “ortak bir geçmişi ve birlikteliği paylaşan, aile üyelerinin ve ailenin bütününe ihtiyaçlarını karşılamak için eylem planlayan, duygusal bağı olan bireylerden oluşmuş, karmaşık, toplumsal bir yapı” şeklinde tanımlanmıştır.¹ Aile üyeleri birbirlerinin toplumsal ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, birbirlerini destekler, dayanışma içinde olur, maddi ve manevi olarak yardımlaşma ve koruma ile dış dünyaya karşı daha güvenli bir hale gelirler.² Sağlıklı ailelerde büyüyen çocuklar, gelişimleri için gerekli deneyimleri elde ederler, kendilerine düşen sorumlulukların farkında olurlar, bağımsızlık için gereken olanaklara sahip olurlar ve daha dayanıklı bir kişiliğe sahip olurlar. Çocuğun aile üyeleriyle ilişkisi dış dünyaya, nesnelere ve bütün hayat karşı olan duruşunun temellerini oluşturur.³

Çekirdek aile, geniş aile, geleneksel aile, çocuksuz aile, tek ebeveynli aile gibi çok fazla aile tipi vardır. Tek ebeveynli aile, anne ya da babanın ölümü, eşlerden birinin terk etmesi ya da eşlerin boşanması gibi durumlarda ortaya çıkan aile içi parçalanmaların sonucu olarak çocukların anne ya da babasından biriyle yaşamını sürdürdüğü aile tipidir.⁴ Ailenin parçalanma sebebi, hangi zaman içerisinde olduğu, sürekliliği ve diğer çeşitli durumlar aile sistemini ne şekilde etkileyeceğini belirler. Parçalanmalar bazen doğal gelişimler sonucunda bazen de kişilerin hatalı davranışları sonucunda meydana gelir.⁵ Parçalanmış ailelerde; ebeveyn ve çocuk arasında duygusal etkileşim açısından azalma olabileceğinden, çocuğun duygusal yaşamı olumsuz etkilenebilmektedir.⁶ Çocukta ortaya çıkan bu etkiler yetişkinlik döneminde de etkilerini sürdürebilir.

Ayrılma anksiyetesi, insanın bağlanma yaşadığı kişilerden ayrılmaya karşı çok fazla ve gerçek olmayan korku yaşaması durumudur. Bu durum kişinin gelişimsel dönemine uyum göstermiyorsa ve kişinin sosyal yaşamının, aile ilişkilerinin ve akademik yaşantısının işlevselliğini bozuyorsa, bu durum ruhsal bozukluk olarak değerlendirilmektedir.⁷ Tanı kriterleri içerisinde ilk defa DSM-III’te yer alan ayrılma anksiyetesi 18 yaşından önce ortaya çıkan çocukluk ve ergenlik dönemine özgü bir bozukluk olarak değerlendirilmiştir. DSM-IV TR’de ise kişinin tanı

¹ Serap Nazlı, Aile Danışmanlığı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 28.

² Sefa Saygılı, *Türkiye Aile Yıllığı*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1990, s. 181-183.

³ Aysel Ekşi, *Çocuk, Genç, Anne Babalar*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990, s. 67-68.

⁴ İbrahim Ethem Özgüven, *Ailede İletişim Ve Yaşam*, Pdem Yayınları, Ankara, 2001, s. 20-21.

⁵ Özgüven, a.g.e., 307

⁶ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1997, s.102-103.

⁷ Danielle Horvath Dallaire ve Marsha Weinraub, “Predicting Children’s Separation Anxiety at Age 6: The Contributions Of Infant-Mother Attachment Security, Maternal Sensitivity and Maternal Separation Anxiety”, *Attachment and Human Development*, 2005, 7(4), 393-408, s. 395.

alması için gereken zaman iki haftadan dört haftaya uzatılmıştır.⁸ Yetişkin ayrılma anksiyetesi belirtileri 2013 yılında yayınlanan DSM 5'te "18 yaşından önce başlaması" koşulunun kaldırılması ile birlikte tanısıl sınıflandırma sistemi olan DSM'de yerini almıştır.⁹

Yetişkin ayrılma anksiyetesinin temelini çocukluk döneminde başlayıp erişkinlik döneminde de devam ettiğini savunan araştırmacıların yanı sıra yetişkin ayrılık anksiyetesinin erişkinlik döneminde başlayabileceğini ileri süren araştırmacılar da vardır.^{10,11}

Bu tez çalışmasının amacı parçalanmış ailede büyüyen kişilerin yetişkin ayrılık anksiyetesi belirtileri açısından risk altında olup olmadıklarının belirlenmesidir.

⁸ Amerikan Psikiyatri Birliği, *DSM-IV-TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*, (Ertuğrul Köroğlu), HYB Basım Yayın, Ankara, 1994.

⁹ Amerikan Psikiyatri Birliği, *Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal Elkitabı Beşinci Baskı (DSM-5)*, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.

¹⁰ E. Jane Costello vd., "Prevalence And Development Of Psychiatric Disorders In Childhood And Adolescence", *Archives Of General Psychiatry*, 2003, 60(8), 837-844, s. 837.

¹¹ Vijaya Manicavasagar vd., "Continuities Of Separation Anxiety From Early Life Into Adulthood", *Journal Of Anxiety Disorders*, 2000, 14, 1-18, s.1.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.Araştırmanın Problemi

Parçalanmış ailede büyüyüp yetişkin çağa gelmiş kişiler ile tam ailede büyüyüp yetişkin çağa gelmiş kişiler arasında yetişkin ayrılık anksiyetesi belirtileri açısından anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Küçüklükte aileden ayrılık öyküsü yaşayan kişiler ile yaşamayan kişiler arasında yetişkin ayrılık anksiyetesi açısından anlamlı bir fark var mıdır?
2. Travmatik bir deneyime sahip olan kişiler (şiddet görmek veya tanık olmak, aileden birinin ölümü ya da kişinin ölümcül bir hastalık geçirmesi, kişinin doğal afet yaşaması gibi) ile travmatik bir deneyime sahip olmayan kişiler arasında yetişkin ayrılık anksiyetesi açısından anlamlı bir fark var mıdır?
3. Kişinin medeni durumu yetişkin ayrılık anksiyetesi açısından anlamlı bir fark oluşturuyor mu?
4. Göç etme öyküsüne sahip olan kişiler ile göç etme öyküsüne sahip olmayan kişiler arasında yetişkin ayrılık anksiyetesi açısından anlamlı bir fark var mıdır?
5. Psikolojik rahatsızlık geçiren kişiler ile psikolojik rahatsızlık geçirmeyen kişiler arasında yetişkin ayrılık anksiyetesi açısından anlamlı bir fark var mıdır?
6. Anne-babası psikolojik rahatsızlık geçiren kişiler ile anne-babası psikolojik rahatsızlık geçirmeyen kişiler arasında yetişkin ayrılık anksiyetesi açısından anlamlı bir fark var mıdır?

1.2.Hipotezler

Parçalanmış ailede büyüyen kişilerde, tam ailede büyümüş kişilere göre yetişkin ayrılma anksiyetesi belirtilerinin daha fazla olacağı öngörülmektedir.

1.3.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada parçalanmış aile ve tam ailede büyümüş kişilerin yetişkinlik dönemindeki ayrılık anksiyetesi belirtilerinin karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

1.4.Araştırmanın Önemi

Son yıllarda evliliklerin sosyal, kültürel, ekonomik gibi birçok nedenden dolayı sonlandırıldığı gözlenmektedir. Boşanma, parçalanmış aile şekillerinden en çok araştırılan konu olmuştur. Ancak boşanma kadar diğer parçalanmış aile şekilleri de –ölüm, ayrılık- üstünde durulması gereken diğer noktalar. Literatürde bildiğimiz kadarıyla parçalanmış aile çocuklarının yetişkin ayrılık anksiyetesi belirtilerini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın, alandaki bu konuyla ilgili eksikliğini gidermeye yarar sağlayacağı ve daha sonraki çalışmalara veri niteliğinde katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.5.Sayıtlar

Araştırmanın sayıtları aşağıdaki gibidir:

1. Üzerinde araştırma yapılacak bireyler evreni temsil etmektedir.
2. Araştırmaya katılacak kişilerin soruları doğru bir şekilde cevaplayacakları varsayılmaktadır.
3. Araştırmada kullanılacak olan “Sosyodemografik Bilgi Formu’ ve ‘Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi”, ilgili değişkenleri, geçerli ve güvenilir olarak ölçecektir.

1.6.Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 1.Araştırmanın evreni 18-30 yaş arası üniversite öğrencileriyle sınırlıdır.
- 2.Araştırmanın örneklemi 18-30 yaş arası üniversite öğrencileri arasından rastgele seçilen 330 kişidir.
- 3.Elde edilen veriler 18-30 yaş arası üniversite öğrencilerine uygulanan ‘Sosyodemografik Bilgi Formu’ ve ‘Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi’ ile sınırlıdır.

1.7.Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan temel kavramların tanımları aşağıdaki gibidir:

Aile: Tek çatı altında yaşayan, yaşayan bu kişilerin arasında kan bağı, çocuk bağı ve evlilik olan, içinde oldukları toplum ile etkileşim ve iletişimde bulunan, kendine ait değerlere ve inançlara sahip kişilerin oluşturduğu toplumun en küçük kurumudur.

Parçalanmış aile: Ebeveynlerin boşanması, ebeveynlerden birinin ölümü ya da ebeveynlerin birlikte yaşamaması gibi nedenlerle bir ebeveynin aileden ayrılmasıyla meydana gelen kişiler topluluğudur

Ayrılık anksiyetesi: İnsanın bağlanma yaşadığı kişilerden ayrılmaya karşı çok fazla ve gerçek olmayan korku yaşamaması durumudur.

Yetişkin Ayrılık anksiyetesi: Yetişkinlik döneminde kişinin bağlanma yaşadığı kişilerden ayrılmaya karşı çok fazla ve gerçek olmayan korku yaşamaması durumudur.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. AİLE

2.1.1. Aile Kavramının Sınıflandırılması

Aile, tek çatı altında yaşayan, yaşayan bu kişilerin arasında kan bağı, çocuk bağları ve evlilik olan, içinde oldukları toplum ile etkileşim ve iletişimde bulunan, kendine ait değerlere ve inançlara sahip kişilerin oluşturduğu toplumun en küçük kurumudur.¹²

Başka bir tanıma göre toplumun çekirdeğini oluşturan aile, toplumsal yapıda meydana gelen değişimlerden fazlaca etkilenen ve sahip olduğu yapıda bazı değişimler olmasına rağmen toplumda devamlılığını koruyan ve kendine ait ana özelliklere sahip olan bir kurumdur. Duygusal bir temele dayanan aile, evrensel bir özellik taşımakla birlikte, kişiyi biçimlendirme özelliğine de sahiptir. Aile içindeki her üye belirli rol ve görevlere sahiptir.¹³

Toplum sağlığı, sağlıklı ve mutlu bir aile ile yakından ilgilidir. Aile, ailede yaşayan üyelerin duygusal ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Ailedeki bu üyeler birbirlerini desteklerler, dayanışma içinde olurlar, maddi ve manevi olarak yardımlaşma ve koruma ile dış dünyaya karşı daha güvenli ve daha güçlü bir hale gelirler.¹⁴

Duygusal, sosyal ilişkilerin güçlü, iletişimin kuvvetli ve dengeli ailelerde gerekli olan sevgi, saygı ve güvenle büyüyen çocuklar, gelişimleri için gerekli deneyimleri elde edebilme olanağı sağlarlar. Bu tür ailelerde ailedeki kişilerin kendilerine düşen sorumlulukların farkında olması ve çocuğa bağımsızlık için gereken olanakların sağlanması, çocuğun dayanıklı bir kişiliğe sahip olmasını sağlar. Çocuğun ailedeki diğer bireylerle olan ilişkisi, dış dünyaya, nesnelere ve bütün hayata karşı olan duruşunun temelini oluşturur. Aynı zamanda aile, çocuğun toplumun bir parçası olma bilincini aşar. Çocukların duygusal, bilişsel, sosyal ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması onların hayattan keyif alma, becerilerinin geliştirilmesi, mutlu ve üretken birer birey haline gelmelerine olanak sağlar. Aile ise bu durumun uygulamaya geçmesine imkân veren kurumdur.¹⁵

Çekirdek aile, geniş veya geleneksel aile, çocuksuz aile, tek ebeveynli aile gibi çok fazla aile tipi vardır. Aile tiplerinden en yaygın rastlananları ise çekirdek aile,

¹² İbrahim Dönmezler, *Ailede İletişim Ve Etkileşim, Sistem Yayıncılık*, İstanbul, 1999, s.27.

¹³ Özgüven, a.g.e., s. 4-6.

¹⁴ Sefa Saygılı, *Türkiye Aile Yılığ*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1990, s. 181-183.

¹⁵ Aysel Ekşi, *Çocuk, Genç, Anne Babalar*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990, s. 67-68.

geniş aile ve tek ebeveynli aile olarak sınıflandırılmaktadır. Anne-baba ve çocuklardan oluşan aile çekirdek aile, iki veya daha fazla çekirdek ailenin birleşmesi ile de geniş aile oluşmaktadır. Tek ebeveynli aile ise günümüzde anne ya da babanın ölümü, eşlerden birinin terk etmesi ya da eşlerin boşanması gibi durumlarda ortaya çıkan aile içi parçalanmaların daha sık rastlanmasının sonucu olarak, çocukların anne ya da babasından birisiyle yaşamını sürdürdüğü aile tipidir.¹⁶

Parçalanmış ailelerde ebeveynlerden birinin uzun süre ailenin diğer üyelerinden ayrı yaşaması, ailede ortaya çıkan ölüm ve hastalıklar, aile üyelerinin sosyal ve duygusal durumlarına ve kişiler arası iletişime olumsuz etkide bulunarak aile sağlığını negatif olarak etkilemektedir. Bu aile sağlığına olumsuz etkiler sık sık yaşandığında, ailenin devamlılığını sağlamak olanaksız hale gelmekte ve aile içi parçalanmalar yaşanmaktadır.¹⁷

2.1.2. Ailenin Önemi Ve İşlevi

Dünyaya yeni gelen bir bebeğin en temel ihtiyaçları beslenme, barınma, güvenlik ve sevgi ihtiyaçlarıdır. Bu temel ihtiyaçlar ailede karşılanır ve bu ihtiyaçların karşılanmasından sonra çocuğun ruhsal ihtiyaçlarının karşılanmasında da aile önemli bir yer tutar. Bebeğin psikosoyal gelişim evrelerinde eğitim, kültür değerleri, toplum ilişkileri adına bebek ilk olarak ailesini model alır. Ebeveynin bebeğe güvenmesi bebeğin ileriki dönemlerde birey olabilmesine ve öz saygısının sağlıklı bir şekilde gelişebilmesine büyük bir etki sağlar.

Ebeveynin çocuğa karşı tutum ve davranışları, çocuğun kişiliğinin şekillenmesine etki etmektedir. Çocuğun yetişkinlik döneminde ruh sağlığına etki eden önemli faktörlerden biri de anne ve babanın çocuk üzerindeki davranış ve tutumlarıdır. Bu da yapılan araştırmalar ile desteklenmektedir.¹⁸

Toplum aile, aileyi ise anne, baba ve çocuklar oluşturmaktadır. Aynı zamanda her birey de toplumun bir parçasını oluşturmaktadır. Bir çocuğun ileriki dönemlerde nasıl bir birey olacağını gelenekleri, görenekleri, aile içi kuralları ve yetiştirme tarzı belirlemektedir. Toplumun ve nesillerin devamlılığının sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde, çocuk ile ailenin duygusal bağının niteliğine bağlı olarak onları şekillendirmesiyle birlikte topluma sağlıklı bir birey olarak katılmasında ailenin önemi ve işlevi büyüktür. Ebeveyn ile bebek arasındaki ilişkinin yapısı bebeğin kişilik

¹⁶ Özgüven, a.g.e., s. 20-21

¹⁷ Burcu Albaz Erürker, Aileye Ve Parçalanmış Aileye Sahip 5-6 Yaş Çocuklarının Bilişsel İşlevlerinin Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, 2007, s.9-11 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁸ Sermin Kesebir vd., "Bağlanma ve Psikopatoloji", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2011, 3(2), 321-342.

gelişiminde çok önemli rol oynar. Aile, yeni doğan bebeğin yetişkinlik döneminde ruhsal açıdan iyi olmasının en önemli kaynağıdır.

Çocuk, ebeveynini model alarak öğrenir ve onların davranışlarından çıkarım yaparak zihninde kadın-erkek şeması oluşturur. Bu süreç içinde anne ve babasının davranışları ne yönde olursa çocuğun kişilik gelişimi de o yöne eğilim gösterir. Model alarak öğrenen çocuk, ilerleyen süreçte kültürel değer yargıları ve ahlaki değerler ile inanç sistemini geliştirir. Bu inanç sisteminin oluşup gelişmesinde ise aile çok önemli bir rol oynamaktadır.¹⁹

Anne ve babasıyla karşılıklı sevgi ve saygı içerisinde iletişim kurabilen bireyler, daha sosyal davranışlar sergilemekle birlikte, bu durum çocuğun öz saygısı üzerinde de büyük önem taşımaktadır.²⁰

Yazında sağlıklı aile işlevsel ya da fonksiyonel olarak tanımlanmış olup, işlevsel ailenin sahip olması gereken özellikler kısaca şu şekillerde tanımlanmıştır.²¹

- Ailedeki üyeler birbirlerine karşı saygılıdır.
- Birbirlerine karşı güven duyguları gelişmiştir.
- Ailedeki üyeler arasında manevi destek her bakımdan karşılanmaktadır.
- Ailedeki kişiler birbirlerine karşı empati kurarak sağlıklı ve doğru bir iletişim sağlamaktadır.
- Ailedeki kişilerin birbirlerine karşı olan davranışları tutarlıdır.
- Aile üyeleri keskin sınırlara sahip değildir.
- İletişim dili "ben" odaklı değil "biz" odaklıdır.
- Birbirlerinden korkarak gerçeği saklamak yerine saygı çerçevesi içerisinde gerçeği dile getirmektir.
- Ailedeki her üye değerlidir ve bunu birbirlerine hissettirmektedir.
- Ortaya çıkan problem kişilik odaklı değildir, davranış odaklıdır.
- Aile üyelerinin her birinin özel bir alana sahip olduğu gerçeği kabul edilmektedir.
- Ailedeki üyelerin her biri sorumluluğunun bilincinde olup davranışının sonucunu kabul etmektedir.

¹⁹ Gönül Karavak Çırak, Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yetenekleri Ve Ahlaki Yargı Yetenekleri İle Kendini Gerçekleştirme Düzeylerinin Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2006, s. 22-23 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

²⁰ Özcan Sezer, "Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları Ve Bazı Faktörlerle İlişkisi", **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2010, Cilt:7(1), 1-19, s.3.

²¹ Meb Aile Ve Tüketici Hizmetleri Kitapçığı, 2011; **aktaran** Ebru Göker, Anne Babası Boşanmış Ve Tam Aileye Sahip 15-18 Yaş Dönemi Ergenlerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, 2017, s. 7-8 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

- Ailedeki kurallar, ailedeki her bir üyenin gelişim evresine uygun şekilde konulmaktadır ve bu kurallar bütün aile üyeleriyle birlikte belirlenmektedir. Üyelerin yapabilecekleri görev ve sorumluluklar verilmektedir.
- Kurallara uymayan davranışlarda kişilik zedelenmemeli, yanlış davranışları söndürecek çözümlere gidilmelidir.

Ailedeki üyelerin birbirlerini tanımaları, birbirlerine saygı duymaları açısından şarttır. Birbirlerine saygı duymaları da anlayışlı ve empatik bir yaklaşım ile mümkündür. Yapılan literatür taramasında çocuğun biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimi dikkate alınmadan, ailenin çocuk üzerinde otorite kurmaya çalışması, çocuğun ileriki yaşlarda öz saygısı olmayan, bir işi yapabileceğine inanmayan yetişkinler olduğu görülmektedir.²²

Aile kavramı doğurganlık ve kuşakların devamlılığı ile sınırlandırılmaz. Ailenin işlevi eş zamanlı olarak çocuğun sosyalleşme esnasında yaşamış olduğu ve yaşayabileceği bütün problemlerin, gereksinimlerin ve bu gereksinimlerin karşılanmasını da içermektedir.²³

Çocuğun duygusal, sosyal ve fiziksel alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak ve sağlıklı bir birey olarak yetişmesini sağlamak ailenin temel işlevleri arasında yer almaktadır. Birbirleriyle etkileşim içinde olan ailenin sahip olduğu alt sistemler karı-koca, ebeveyn-çocuk ve kardeşler alt sistemleridir. Anne, babanın çocuk ile ilişkilerinin dışında birbirleriyle olan ilişkilerinin de çocuk üzerinde çok fazla etkisi olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, ailenin sahip olduğu alt sistemler arasındaki ilişkilerin sağlıklı olması, çocukların da psikolojik olarak uyumlu davranışlar sergileyecekleri öngörülmektedir.^{24 25}

Bebeğin doğumundan önce ailenin etkisi başlar ve gelişiminin ilk yıllarından itibaren yaşamı süresince devam eder. Aile çocuğun sosyal, ekonomik ve fizyolojik gereksinimlerini karşılayarak, kişinin ruhsal gelişim ve davranışlarına yön verir. Çocuk için aile, eğitimsel işlevinin dışında etkin bir sosyalleşme alanıdır.²⁶

Kişinin gereksinimlerini karşılayabileceği en doğal yer aile ortamıdır. Bireyin fonksiyonlarını etkili bir şekilde uygulaması, hayatında doyuma ulaşması ve içinde

²² Figen Elmacı, "Parçalanmış Ve Bütünlüğünü Koruyan Aileye Sahip Ergenlerin Depresyon Ve Uyum Düzeylerinde Sosyal Desteğin Rolü", **Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, 2006, Cilt:6(2), 403-431, s.408-410.

²³ Arzu Özağı, Depresyon Düzeyi Yüksek Parçalanmış Aile Çocuklarıyla Yapılan Eğitsel Grup Oyunlarının Depresyon Düzeylerine Etkisi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007, s.3 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

²⁴ Paul R. Amato vd., "Parental Divorce, Marital Conflict, And Offspring Well-Being During Early Adulthood", **Social Forces**, 1995, 73(3), 895-915, s.902.

²⁵ Yoko Nomura PH.D. vd., "Family Discord, Parental Depression And Psychopathology İn Offspring: Ten-Year Follow-Up", **Journal Of American Acad. Child Adolesc. Psychiatry**, 2002, 41(4), 402-409, s.403.

²⁶ Özağı, a.g.e., s.4

bulunduğu topluma uygun bir birey olarak yetişmesi öncelikle sahip olduğu aile çevresinde sağlanır.²⁷

Bazı araştırmalar çocuktaki davranım bozukluklarını ebeveyn tutumları dışında aramışlardır. Bunun üzerine kalıtım, zekâ, çocukların doğum sırası, yanlış arkadaş seçimi gibi durumların olumsuz etkilerini araştırmışlardır ancak bunların hiçbirinin ebeveyn-çocuk ilişkisi kadar etkili olmadığını görmüşlerdir.²⁸

İnsan doğum anından ölüm anına kadar sürekli bir gelişim ve değişim içindedir. Bu gelişim ve değişimi etkileyen etkenler çevresel ve kalıtsal olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Çevresel etkenler çocuğun yakın en yakın çevresi olan aile, toplum ve içinde yaşadığı kendi doğal ortamıdır. Kalıtsal etkenler ise, çocuğa ebeveynlerinden geçen genetik özelliklerdir. Her iki etken de çocuğun gelişimine hem ayrı ayrı etki eder hem de bir bütün içerisinde çocuğun gelişimini etkilemektedir. Aile, çevresel etkenler içinde çocuğu en çok etkileyen çevredir. Çocuk için aile tutumları ve davranışları, çocuğunun kişiliğini geliştirmesi ve geleceğine yön vermesi açısından oldukça önemlidir.²⁹

Genel olarak aile, çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişmesine etki eden ruhsal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan bir kurumdur. Bu kurum sağlıklı bir yapıya sahip olduğu sürece toplum ruh sağlığı için gerekli olan temel koşul sağlanmış olur. Çünkü aile yapısı sağlıklıysa, o ailede yetişen çocukların da sağlıklı kişiler olacağı düşünülmektedir. Çocuğun birlikte yaşadığı kişilerin sağlıklı hayat tarzına sahip olmaları, çocuğun sağlam bir ruh yapısı ile gelişmesinin ön koşuludur. Ebeveynlerin ayrı ayrı sağlıklı kişiler olmasıyla birlikte, birbirleriyle iletişimleri ve ailedeki diğer üyelerle iletişimleri de sağlıklı bir yapıya sahip olmalıdır.³⁰

Çağdaş (2002)'a göre ise, çocuğun içinde yaşadığı ortamla uyum içinde olması, sağlıklı bir kişilik geliştirmesi, ebeveyn-çocuk ilişkisinin sağlıklı olmasına bağlıdır, ebeveyn-çocuk ilişkisinin sağlıklı olması da anne ile baba arasındaki ilişkinin sağlıklı olmasına bağlıdır ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin önemi günden güne daha iyi anlaşılmaktadır.³¹

²⁷ Serap Nazlı, *Aile Danışmanlığı*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2014, s.24-25.

²⁸ Aysel Çağdaş, *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.

²⁹ Şule Bilir Ve Duyan Dabanlı "Ergenlik Çağındaki Sosyal Gelişimine Aile Tutumlarının Etkisinin Araştırılması", *Aile Yazıları 3. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları*, 1990; *aktaran* Timur Dingiltepe, *Parçalanmış Ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri İle Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2009, s. 13-14 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

³⁰ Sedat Karakuş, *Anne-Babası Boşanmış Ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi Ve Okul Başarısına Yansımaları*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2003, s.10-15 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

³¹ Çağdaş, a.g.e., s.32-33

Çocuğun sevilmesi, güven ortamında sağlıklı olarak yetişmesi, çocuğa gereken her durumda yol göstermek ve davranışlarına doğru bir şekilde yön vermek, kurallara uymasını sağlamak, kişiliğinin gelişim evrelerinde atılan adımlara doğru bir yön vermek ailenin görevleri arasındadır. Ayrıca ailenin, çocuğun her ihtiyacı olduğunda onun yanında olması, doğru ve gerekli durumlarda onu desteklemesi ve gerekli zamanlarda onu denetlemesi gereklidir. Çocuk aile ortamında kişiliğini geliştirir ve cinsel kimliğini kazanır. İşbirliği, uzlaşma, anlaşma, bağlılık gibi insan ilişkilerine yön veren olumlu özellikleri çocuk aile ortamında kazanır. Diğer kişilerle anlaşmazlık, çekişme, çatışma gibi durumlarda sergileyeceği davranışları da çocuk aile ortamında öğrenir.³²

Çocuk kendisini, ailenin vazgeçilmez bir üyesi olarak gördüğünde ya da büyük bir bütünün bir parçası olduğunu gördüğünde kendisini değerli hissetmektedir. Dolayısıyla, kişi küçükken değerlilik duygusu aile ortamında sağlanmaktadır. Aile ortamında çocuğun olduğu gibi kabul edilmesi, yargılanmaması durumlarında çocuk kendini doğal bulur ve kabul eder. Aile üyelerinin birbirlerini olduğu gibi kabul etmeleri aile ortamındaki güven duygusunu oluşturur. Güven duygusuna sahip olan, sağlıklı aile ortamlarında yetişen çocuklar, ileriki dönemlerinde kendine güvenen, kimlik kazanan, kendine ve diğer insanlara sevgi ve saygı duyan, kişiliği ve sosyal becerileri gelişmiş olan ve topluma uyum sağlayan bireyler haline gelirler.³³

Ozankaya (1991), ailenin temel işlevini şu şekilde açıklamıştır. "Aile; insanda cinsel davranışların düzenlenip, neslin sürdürülmesini sağlamak, çocukların bakımını ve toplumsal çevreye ilk hazırlıklarının sağlamak, içten ve sevgiye dayalı ilişkiler kurarak, çocuğun hem gelişimi için en elverişli ortamı sağlamak, hem de çocuğun anne babasından alışkanlıklar edinmesini sağlamak gibi işlevlere sahiptir. Bunun yanı sıra ailenin en önemli görevlerinden biri de temel sevgi ve ilgi ihtiyaçlarının karşılanmasıdır."³⁴

2.1.3. Parçalanmış Aile

Aile çocuğun fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişimini desteklemekle birlikte çocuğun, maddi ve manevi olmak üzere bütün ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bireylere toplumun bir parçası olma duygusunu aşıl原因an aile, üyelerini sorumluluk alarak bireysellikten uzaklaştırmaktadır. Ancak ailenin parçalanması, öncelikle çocuğu

³² Fatma Işıl Bulut, **Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma. In: Aile Yazıları 3 Birey, Kişilik ve Toplum**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1990

³³ Doğan Cüceloğlu, **İletişim Donanımları**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2002, s. 27.

³⁴ Özer Ozankaya, **Toplumbilim**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1991, s.332.

sonrasında da eşleri olumsuz etkilemektedir. Sonuç olarak da toplum bu durumdan olumsuz etkilenmektedir.³⁵

Günümüzde, kültürel değişimler ve sosyo-ekonomik durumlar geleneksel aile düzenini etkilemektedir. Aile içinde sahip olunan görev ve rol paylaşımının değişimine, kadının çalışma hayatına girmesi etki etmiştir. Kadının ev ve iş yaşamını birlikte götürmeye çalışması, eşinden ihtiyacı olan desteği görememesi, aile bütçesine katkıda bulunması sebebiyle aile içinde söz sahibi olması ailede anlaşmazlıklara ve ayrılıklara neden olmaktadır.³⁶

Dengeli, sağlam ve uyumlu aile ortamlarında bile bir süre sonra düzeni bozacak umulmayan ve istenmeyen durumlar yaşanması muhtemeldir.³⁷ Etkileşim içinde olan aile üyelerinin, herhangi birinde ya da ailedeki diğer kişilerle ilişkilerinde bir bozukluk meydana gelmesi durumunda ailenin diğer sistemlerinde de bozulma meydana gelir.³⁸ Dolayısıyla, anne ile babanın ayrı yaşamaya başlaması, boşanması ya da ebeveynlerden birinin ölümü gibi durumlar aile sisteminin bozulmasına neden olur. Bu sebeplerden dolayı çocuğun sağlıklı ve dengeli aile sistemi ile kişiler arası iletişimden uzak kalması çocuğun gelişimini olumsuz olarak etkilemektedir.

Parçalanmış aile; ebeveynlerin boşanması, ebeveynlerden birinin ölümü ya da ebeveynlerin birlikte yaşamaması gibi nedenlerle bir ebeveynin aileden ayrılmasıyla meydana gelen kişiler topluluğudur.³⁹ Başka bir tanıma göre ise parçalanmış aile, ailenin içinde bulunduğu alışlagelen ve genel normlarındaki farklılaşmayı ifade eder. Ailede meydana gelen bu farklılaşma, ölüm, ebeveynlerden birinin uzun süre seyahat durumunda olması, eşlerin ayrı yaşamaları, eşlerin boşanması çocukların aile ile birlikte yaşamaması şeklinde sıralanabilir.⁴⁰

Parçalanmış ailelerde; ebeveyn ve çocuk arasında duygusal etkileşim açısından azalma olması muhtemeldir. Çocuğun böyle bir durumla karşı karşıya kalması sonucunda ise, duygusal yaşamının etkilenmesinin yanı sıra zihinsel ve bedensel gelişimi de olumsuz olarak etkilenmektedir.⁴¹

Ailede parçalanma sebebi, hangi zaman içerisinde olduğu, sürekli mi yoksa geçici bir durum mu olduğu ve diğer çeşitli durumlar, aile sistemini ve ilişkilerini ne şekilde etkileyeceğini belirler. Bazen doğal gelişimlerin sonucunda ailelerde

³⁵ Ünal Şentürk, Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler (Malatya Uygulaması), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2006, s.59-60. **(Yayımlanmamış Doktora Tezi).**

³⁶ Özağı, a.g.e., s.17

³⁷ Şentürk, a.g.e., s.61

³⁸ James F. Adams, **Ergenliği Anlamak**, (Bekir Onur), İmge Kitapevi, Ankara, 1995, s. 117-119.

³⁹ Haluk Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1997, s.95-97.

⁴⁰ Özgüven, a.g.e., s.306

⁴¹ Yavuzer, a.g.e., s. 102-103

parçalanma meydana gelse de bazen de kişinin hatalı davranışları sonucunda aile içi parçalanma durumu ortaya çıkabilir.⁴²

2.1.4. Ailede Parçalanma Şekilleri

Ailede parçalanma şekilleri 3 başlık altında incelenmektedir:

- Ölümler
- Ayrılıklar
- Boşanmalar

2.1.4.1. Ölümler

Ebeveynlerden birinin vefat etmesi sonucu çocuğun hayatta kalan ebeveyniyle hayatını sürdürmesidir. Çocuk her iki ebeveynini de kaybedebilir bunun sonucunda da aile büyüklerinden biriyle yaşamaya devam edebilir ya da çocuk esirgeme yurduna gönderilebilir. Çocuk eğer her iki ebeveynini de kaybettiye etkilenme düzeyi çok daha fazla olur. Çocuğun bu durumu kabullenmesi çok zordur, dünyada kendini yalnız hisseder ve bütün bunlara ek olarak başka kişilerin kendisinin bakımı üstlenmesine de alışmak durumunda kalır.

Ailenin parçalanmasının nedeni ölümse, çocuk vefat eden anne ya da babasının geri gelmeyeceğinden emin olduktan sonra kişinin ölümünü kabullenir. Vefat eden ebeveynine olan duygularını yaşamını sürdürdüğü ebeveynine aktarır.⁴³

Aile parçalanma şekillerinden en yıkıcı ve sarsıcı olanı ebeveynlerinden birinin ölmesidir. Bu duruma maruz kalan çocuğun bulunduğu yaş, ortaya çıkan ruhsal sorunların boyutunu etkilemektedir. Okul öncesi dönemde annesini kaybeden çocuk, daha ağır ruhsal sorunlar yaşayabilir ve ruhsal uyumsuzluklara daha fazla yatkınlık gösterir.⁴⁴

Her çocuk annesiyle ayrı babası ile ayrı hayaller kurar, planlar yapar. Ebeveynlerden birinin ölmesi çocuğun kurduğu hayalleri ve yaptığı planları önemli ölçüde yıkmaktadır. Hayatta kalan anne ya da baba vefat eden ebeveynin rolünü yapmak için çabalasa da çocuğun model aldığı bir ebeveyni artık hayatta değildir. Bu durumun sonucu olarak yetişkinlik döneminde kişinin öz güveninin düşük olmasının temelleri anne ya da babasını kaybettiği dönemde atılmaktadır. Yetişkinlikten önceki dönem olan ergenlik dönemi, kişinin her olayı ve durumu ayrıntılarıyla düşündüğü ve iç konuşma yaptığı bir dönemdir ve kişinin, geçmişte

⁴² Özgüven, a.g.e., s.307

⁴³ Özgüven, a.g.e., s.308

⁴⁴ Atalay Yörükoğlu, **Çocuk Ruh Sağlığı**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1998, s. 28-29.

yaşadığı anne ya da baba kaybı bu durumun ortaya çıkardığı eksiklik, bu dönemde kendi daha fazla göstermektedir.⁴⁵

Yapılan araştırmalara bakıldığında vefat eden kişinin ölüm nedeni, vefat ettiği yaş, ailenin maddi durumu, çocuğun yaşı, ailenin yakın çevresinin desteği ergenlik dönemindeki kişinin benlik saygısını ne şekilde ve ne düzeyde etkileyeceğini belirlemektedir.⁴⁶

2.1.4.2. Anne Baba Ayrılığı

Aile üyelerinden birinin daimi ya da geçici hastalığının olması; sel, yangın, deprem doğal afetlerin meydana gelmesi; işsizlik, yoksulluk, kan davası, terör gibi toplumsal afetlerden dolayı ortaya çıkan zorunlu göçler, anne ya da babanın çalışma durumu veya çeşitli nedenlerden dolayı evde uzun süre yaşamaması aile içi parçalanmaya yol açmaktadır. Buna ek olarak, boşanma meydana gelmeden, karı-kocanın anlaşamamasının sonucu olarak, eşlerden birinin evi terk etmesi de, aile içi parçalanmaya yol açmaktadır. Ayrılma, meydana gelmesi bakımından tam bir parçalanma olmasa da, sonuç odaklı bakıldığında ayrılığın, ailenin fonksiyonlarını yerine getirmesini engellediği görülmektedir.⁴⁷

2.1.4.3. Boşanma

Boşanma, hukuki olarak evlilik kurumunun mahkeme kararıyla sonlandırılması olarak tanımlanabilir. Ailenin dağılmasına yol açan boşanma, ailenin bütün üyeleri için yıpratıcı ve zor bir olaydır.⁴⁸

Boşanma hiçbir toplum tarafından desteklenmemesine rağmen her zaman karşımıza çıkan bir olgu olmuştur. Sosyo-ekonomik düzey, kültürel farklılıklar, kadının çalışma hayatında yer alması ve aile içindeki rollerin değişmesi, eşlerin birbirleriyle olan ilişkileri, evliliğe dair beklentiler gibi durumlarda ortaya çıkan değişimlerin boşanmaların artmasını önemli ölçüde etkilediği söylenebilir.⁴⁹

⁴⁵ Esra Ömeroğlu Ve İlkay Ulutaş, **Çocuk Ve Ergen Gelişimi**, Morpa Yayıncılık, Ankara, 2007, s.98 - 99.

⁴⁶ Ömeroğlu ve Ulutaş, a.g.e. s.100

⁴⁷ Şentürk, a.g.e. s.62

⁴⁸ Erürker, a.g.e. s.13

⁴⁹ Şule Bilir ve Duyan Dabanlı, "Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler Ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler", Ankara: Başbakanlık Aile Kurumu Yayınları, 1991; **aktaran** Timur Dingiltepe, Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri İle Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2009, s. 18 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

Ebeveynin boşanması, hem çocukları hem de ergenleri önemli ölçüde etkilemektedir. Boşanma gibi yıkıcı bir olgu, gelişim döneminde olan çocukların gelişimlerini yavaşlatabilir ya da durdurabilir. Çocuk boşanmanın gerçekleştiği dönemde, bulunduğu gelişim döneminde takılıp kalabilir ya da gelişimini tamamladığı döneme tekrar dönebilir. Çocukların sahip oldukları enerji kısıtlıdır ve ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunu tolere edememektedirler. En iyi uyum sağlayabilen çocuklar bile bu türlü strese maruz kaldıklarında gelişim sorunları yaşayabilirler.⁵⁰

Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri, çocuğun boşanma sırasındaki yaşı, çocuğun cinsiyeti ve kişilik özellikleri, boşanma nedeni ve çocuğun bu nedeni algılama biçimi, boşanmanın öncesinde ve sonrasında çocuğun içinde yaşadığı ortamın özellikleri gibi değişkenlere göre farklılık gösterir.⁵¹

Yapılan bir araştırmada ebeveyni boşanmış olan çocukların ebeveyni boşanmamış çocuklara göre daha fazla psiko-sosyal sorunlar yaşadıkları gözlenmiştir. Boşanma, çocuğun psikolojik, sosyal ve akademik hayatını etkilemektedir ve bu etkiler yetişkinlik dönemine geldiğinde de etkilerini göstermeye devam etmektedir. Çocuk, anne ve babasının boşanmasının ardından kendisini duygusal açıdan desteksiz hisseder ve yetişkinlik dönemine geldiğinde anti-sosyal davranışlar göstermeye daha meyilli olur. Bu durum da yapılan araştırma ile desteklenmektedir.⁵²

Günümüzde mutsuz bir evliliği devam ettirmektense, mutlu bir ayrılığın anne, baba ve çocuk için daha faydalı olacağı düşüncesi yer almaktadır. Eğer çocuğa boşanmanın ardından daha huzurlu bir ortam sağlanıyorsa, anne ve babası tarafından yeterli ilgi gösterilip yeteri kadar zaman ayrılıyorsa çocuk, ruhsal olarak daha sağlıklı bir duruma sahip olacaktır. Bu etkileşim anne baba tarafından ne kadar iyi karşılanırsa çocuk üzerindeki etkisi de o kadar sağlıklı ve olumlu olmaktadır.⁵³

2.1.5. Parçalanmış Ailenin Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Boşanma kişinin bebeklik döneminde gerçekleşirse eğer o dönemde anne ve baba arasındaki problemleri anlamamasından kaynaklı çocuğun fazla zarar görmediği belirtilmiştir. Ancak okul öncesi döneme kadar boşanma gerçekleştiyse ve sonrasında şartlar olumsuz yönde seyrettiyse, özellikle de annenin ayrılma

⁵⁰ Dönmezler, a.g.e., s.21.

⁵¹ Aysel Çağdaş Ve Zariye Şahin Seçer, *Mutlu Ve Sağlıklı Yarınlar İçin Anne-Baba Eğitimi*, Eğitim Kitapevi, Konya, 2004, s. 84-85.

⁵² Nilgün Öngider, "Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2013, Cilt 5(1), 140-161, s. 149.

⁵³ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2008, s. 248-249.

durumundan olumsuz etkilenmesinin fazla olduğu durumlarda çocukta; uyku ve beslenme bozuklukları, tırnak yeme, inatçılık, korku, gece alt ıslatma gibi bazı davranış ve uyum bozukluklarının ortaya çıkabildiği belirtilmektedir. Bu davranışların da daha çok 5-6 yaş grubu çocuklarında meydana geldiği görülmektedir.⁵⁴

Yapılan araştırmalarda ailenin parçalanması sonucunda yetişkinlerde duygusal tepkiler meydana gelmektedir ve bu benzer tepkiler çocuklarda da görülmektedir. Çocuklar ortaya çıkan bu duyguları hayatlarının ileriki zamanlarında da yineleyerek yaşayabilirler. İçinde buldukları gelişimsel döneme göre duygularının bazılarını dışa vururken, bazı duygularını da ilerleyen dönemlerde ortaya çıkarabilirler.⁵⁵

Boşanma, çocuğun 0 ile 4 yaş aralığında olduğu zaman içinde gerçekleştiyse eğer, çocuk yetişkinlik dönemine geldiğinde annesine duyduğu güven orta olumsuz seviyede etkilenebilmekte, babasına duyduğu güveni ise azalabilmektedir. Boşanmanın sonrasında çocuğun, bebeklik döneminde güvenli bağlanmayı oluşturamaması nedeniyle, orta çocukluk döneminde yaşlıları ve öğretmenleriyle; ergenlikte ise, romantik ilişkilerinde zayıf ilişkiler kurmak gibi sorunlar yaşayabileceği bildirilmektedir.^{56 57}

4 ile 6 yaş aralığındaki erkek çocuklarda babanın ölümü çocuğun cinsel rolünün belirlenmesi açısından bazı problemlere neden olabilmektedir.⁵⁸ Anneye bağımlı olan çocuklarda ise, annenin anlık gitmelerinde panik ve öfke krizleri yaşayabilirler.⁵⁹

İlköğretim döneminde olan ebeveyni boşanmış çocuklarda üzüntü, kızgınlık, içe kapanma, akademik başarısızlık, anne ve babayı suçlama, kurallara karşı gelme, yaşlılarını kıskanma gibi tepkiler ortaya çıkabilir.⁶⁰

Okul dönemindeki çocuklarda anne babanın boşanmış olması durumu sadece ev ortamı için değil okul ortamı için de önemli bir olgudur. Çocuk, boşanmış

⁵⁴ Şule Bilir Ve Duyan Dabanlı "Ergenlik Çağındaki Sosyal Gelişimine Aile Tutumlarının Etkisinin Araştırılması", **Aile Yazıları 3. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları**, 1990; **aktaran** Timur Dingiltepe, Parçalanmış Ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri İle Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2009, s. 24 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁵⁵ Antti Haavisto, "Factors Associated With Depressive Symptoms Among 18 Year Old Boys: A Prospective 10 Year Follow-Up Study", **Journal of Affective Disorders**, 2004, Cilt: 83, (2-3), 143,154, s.147.

⁵⁶ Valarie King, "Parental Divorce and Interpersonal Trust in Adult Offspring", **Journal of Marriage and Family**, 2002, Cilt: 64(3), 642-656, s.645.

⁵⁷ Kim Leon, "Risk and Protective Factors in Young Children's Adjustment to Parental Divorce: A Review of the Research", **Family Relations**, 2003, Cilt: 52(3), 258-270, s. 261.

⁵⁸ Nazlı, a.g.e., s.27

⁵⁹ Atalay Yörükoğlu, **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1984, s.117.

⁶⁰ Özgüven, a.g.e., s.21

bir ebeveyne sahipse akademik başarıya daha zor ulaştıkları ve sosyalleşmenin daha geç bir sürede gerçekleştiği söylenmektedir.⁶¹

Okul dönemindeki ebeveyni boşanmış çocukların büyük çoğunluğunun dikkatten kaçmayan davranış değişimleri ve tepkilerine sahip olduğu, sınıf öğretmenleri tarafından bildirilmiştir.⁶²

Aile içi parçalanma bu yaştaki çocuklar açısından utanç verici bir durum olabilir ve çocuk ayrılık hakkında konuşmak istemez. Genelde duygularını gizleme eğilimi gösterirler. Sosyal ilişkilerinde bozulmalar ve akademik başarısında düşüşler görülebilmektedir. Çocuk ihtiyacını karşılayan ebeveynle birlikte olmak isteyerek diğer ebeveyninden öc aldığını düşünebilir.⁶³

2.1.6. Parçalanmış Ailenin Ergenler Üzerindeki Etkisi

Boşanma süreci ergen bireyler için genellikle kaygılı ve stresli bir dönemdir. Ergenlik dönemindeki kişi, boşanmanın neden olduğu birçok olumsuz durumla karşı karşıya kalır. Boşanma döneminde anne ve babaların çocuklarına yeteri kadar ilgi gösterememeleri, onlara yeterli desteği verememeleri ve olması gerekenden daha az düzeyde disipline etmeleri durumları ortaya çıkabilmektedir. Ergen, boşanmanın ortaya çıkardığı sorunlar ile baş etmeye çalışırken daha büyük problemler ile karşılaşabilmektedir.⁶⁴

Ergenlik dönemindeki genç, kendine özgü baş edilmesi gereken sorunlara sahiptir ve bu dönemde ailenin parçalanma durumuyla karşı karşıya kalan ergen için bu durum sıkıntı verebilir. Aileyi suçlama eğiliminde olabilirler ve olaylara karşı umursamaz bir tavır takınsalar da karmaşık duygular hissedebilirler.⁶⁵ Ailenin parçalanması ergenlik döneminde ortaya çıkan sorunların artmasına ve kriz zamanlarının meydana gelmesine sebep olabilir ancak aile tutarlı davranışlar sergileyip dengeli olabilirse problemlerle başa çıkabilirler.⁶⁶

Ergenin içinde yaşadığı aile ortamı ve bulunduğu sosyal çevre tutarlı değilse eğer, bu durum ergenin huzursuz ve sağlıklı bir kişilik geliştirmesine neden olur. Anne ile babanın ayrılması çocuğu mutsuz etmekte ve genellikle hem çocukluk döneminde hem de ergenlik döneminde uyum sağlayamayan, hırçın, saldırgan

⁶¹ Bulut, a.g.e.

⁶² Françoise Dolto, **Çocuk Ve Boşanma: Sorunlar, Öneriler, Çözüm Yolları**, (Nuriye Yiğitler), Kontiki Yayınevi, İstanbul, 1998, s.62

⁶³ Karakuş, a.g.e. s.17

⁶⁴ Haluk Yavuzer, **Gençleri Anlamak**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2005, s.68.

⁶⁵ Anthony E. Wolf, **Boşanmanız Şart mıydı?**, (Emel Aksay), Sistem Yayıncılık, Ankara, 1998, s. 98.

⁶⁶ Elissa P. Benedek ve Catherine F. Brown, **Boşanma ve Çocuğunuz**, (Serap Katlan), HYB Yayınları, Ankara, 1997, s.117

davranışlar sergileyen, “problem-çocuk”, “problem-genç” olarak karşımıza çıkmaktadırlar.⁶⁷

Ergenlik çağındaki genç terk edilmişlik duyguları yaşayabilir ve bu duygular ile evden uzaklaşabilir. İçinde kayıp ve öfke duyguları barındırabilir. Derslerinde odaklanma problemi yaşayabilir. Kendisini yorgun ve bitkin hissedebilir. Aile içerisinde güven duyguları yeniden oluşturulmazsa ergen depresyona girebilir.⁶⁸

Parçalanmış ailelerdeki maddi yetersizlik problemleri fazlalaştırmakta ve bu problemlerin daha yoğun yaşanmasına yol açmaktadır. Günümüzde çocuğuyla yalnız kalan annenin hayat kalitesinin düştüğü bilinmektedir. Ayrılmış anne babanın ergen çocuğu, gelecekteki yaşantısını fazlasıyla düşünmekte ve özellikle de maddi sıkıntılar yaşayacağından kaygılanmaktadır.^{69 70}

Ailenin parçalanma durumuna ergen kişiler ve daha küçük çocuklar benzer tepkiler verirler. Fakat buna ek olarak, ergenler gelecekleri ve ileride yapacakları evlilikleri için kaygılanabilirler.⁷¹ Baba kaybının kız çocukları üzerindeki etkisi daha belirgin olarak ergenlik döneminde kendini gösterir ve bazıları romantik ilişkilerinde saldırgan davranışlar sergilerken bazıları da sıkılgan davranışlar sergilerler.⁷²

2.2. YETİŞKİN AYRILIK ANKSİYETESİ

2.2.1 Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu (AAB)

Ayrılık anksiyetesi, insanın bağlanma yaşadığı kişilerden ayrılmaya karşı çok fazla ve gerçek olmayan korku yaşaması durumudur. Ayrılık anksiyetesi, ayrılma durumuna karşı 6 ile 20 aylık bebeklerde gelişimsel dönem açısından bakıldığında normal karşılanır ve çoğu çocukta 2 yaşından itibaren azalma gösterir. Fakat ayrılık anksiyetesi gelişimsel döneme uyum göstermiyorsa ve bu durum kişinin sosyal yaşamının, aile ilişkilerinin ve akademik yaşantısının işlevselliğini bozuyorsa, bu durum ruhsal bozukluk olarak değerlendirilmektedir.⁷³

⁶⁷ Acar Baltaş ve Zuhâl Baltaş, *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1997, s.32.

⁶⁸ Darlene Weyburne, *Ben Şimdi Ne Olacağım?*, (Hülya Koşar), Kuraldışı Yayıncılık, İstanbul, 2000, s.129.

⁶⁹ Mine Mangır ve Fatma Alisinanoğlu, *Boşanmış Ailelerden Gelen 17 Yaş Grubu Gençlerin Kendini Kabul Düzeylerinin İncelenmesi*, Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993, s.27.

⁷⁰ Neşecan Bingöl, Kız-Erkek-Karma Lise Öğrencilerinin Uyum Sorunları ve Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1995, s. 23 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁷¹ Yörükoğlu (a), a.g.e., s.36

⁷² Nazlı, a.g.e., s.29

⁷³ Danielle Horvath Dallaire ve Marsha Weinraub, “Predicting Children’s Separation Anxiety at Age 6: The Contributions Of Infant-Mother Attachment Security, Maternal Sensitivity and Maternal Separation Anxiety”, *Attachment and Human Development*, 2005, 7(4), 393-408, s. 395.

Tanı kriterleri içerisinde ilk defa DSM-III'te yer alan ayrılık anksiyetesi, 18 yaşından önce ortaya çıkan çocukluk ve ergenlik dönemine özgü bir bozukluk olarak değerlendirilmiştir. DSM-IV-TR'de ise kişinin tanı alması için gereken zaman iki haftadan dört haftaya uzatılmıştır.⁷⁴

DSM-IV-TR açıklama kısmında çocukluk çağında başlayan AAB'nin ergenlikte de sürebileceği, ayrılma olasılığına karşı kaygılanma ve ayrılma durumlarında da kaçınma tepkileri geliştirilebilir. Nadir görülen bu durum, seneler boyunca da görülebilir. Ortaya çıkan semptomlar, agorafobi veya panik bozukluk (PB) semptomlarına daha fazla uyum gösteriyorsa AAB tanısının konulmamasının gerekliliğinden söz edilmiştir. DSM-IV ve ICD-10'da bulunan yaş kriteri, AAB'nin ilk defa yetişkin dönemde meydana geldiği durumlarda ve bu semptomların daha çok başka bir tanıya ikincil olarak eşlik ettiği varsayımı başta olmak üzere bazı olguların tanımlanmasında sorun teşkil etmiştir.^{75 76}

Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu (AAB) çocukların % 3-4'ünde görülürken, ergenlerin %1'inde görülmektedir. Görülme sıklığı kadın ve erkeklerde eşit olup daha çok 7-8 yaşlarında ortaya çıkar. Genetik faktörler ve toplumun etkisi, kişideki aşırı utangaçlık, anne-çocuk ilişkisinin niteliği ve çocuğun bağlanma şekli, annenin kaygılı davranışları ve aşırı korumacı tutumu AAB'nin ortaya çıkmasına etki edebilir.⁷⁷

2.2.2. Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi (YAA)

Ayrılık anksiyesi bozukluğundaki yaş sınırı iki önemli noktaya değinmektedir. İlk durum, AAB tanısı almış çocukların, yetişkinlik döneminde de aynı problemi sürdürmeleri; ikinci durum ise, çok yoğun ayrılma kaygısı belirtilerinin ilk olarak yetişkinlik döneminde yaşanıp yaşanmamasıdır. DSM-IV ve ICD-10'da bu sendromun yetişkinlik dönemi ile ilişkisi bulunmamakla birlikte, yapılandırılmış tanısız görüşmelerde de AAB tanısı sorgulanmamaktadır. DSM-IV çocukluk çağı AAB semptomlarının uzun yıllar boyunca sürebileceğini belirtmiştir ve AAB belirtileri yetişkin bir bireyde 18 yaş öncesi ortaya çıktıysa, teknik açıdan AAB tanısı almasına izin verilmiştir. Ancak el kitabında "geç ergenlikte ortaya çıkış nadirdir" şeklinde belirtilmektedir. Buna ek olarak, AAB'nin yetişkin formuna uygun düşecek

⁷⁴ Amerikan Psikiyatri Birliği, *DSM-IV-TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*, (Ertuğrul Köroğlu), HYB Basım Yayın, Ankara, 1994.

⁷⁵ Vijaya Manicavasagar vd., "Separation Anxiety In Adulthood: A Phenomenological Investigation", *Comprehensive Psychiatry*, 1997, 38(5), 274-282, s. 275.

⁷⁶ Vijaya Manicavasagar vd., "Continuities Of Separation Anxiety From Early Life Into Adulthood", *Journal Of Anxiety Disorders*, 2000, 14, 1-18, s.2.

⁷⁷ Ertuğrul Köroğlu, *Psikiyatri El Kitabı(5.Baskı)*, HYB Yayıncılık, Ankara, 2013.

ölçütlenendirme sağlanmamaktadır.⁷⁸ DSM-IV'te Çocukluk Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğu (ÇAAB) tanısında ve bu bozukluğun içinde bulundurduğu kavramlarda yaş sınırı olmamasına karşın, bu bozukluğun semptomlarının açıklanmasında, dilin kullanımı ve örneklendirmelerde açık bir şekilde “çocuk hastalığı” olduğu vurgusu vardır.⁷⁹

Çoğu anksiyete bozukluğu çocukluk çağında başlamaktadır ancak AAB dışındaki anksiyete bozukluklarında çocuklukta başlaması ölçütü yer almamaktadır, yaşla ilgili olan bu durum anksiyetenin diğer alt kategorilerini sınıflandırma eğilimi bakımından zıtlık meydana getirmektedir.⁸⁰ Bu kısıtlılıklar, ayrılık anksiyetesi belirtilerinin olduğunu yetişkin dönemde araştıran çalışmalara zemin oluşturmuştur. Manicavasagar ve Silove ilk olarak 1997 yılında ayrılma belirtilerine sahip 3 yetişkin hasta tanımlamıştır. Bunun üzerine AAB'nin çocukluk döneminde başlayıp erişkinlik döneminde de devam edebileceği, buna ek olarak AAB'nin yetişkinlik döneminde de ortaya çıkabileceği fikrini ortaya atmıştır.⁸¹ Manicavasagar ve Silove tarafından yapılan çalışmalar da bu bulguları desteklemiştir.^{82 83 84}

Bazı araştırmacılar, yetişkin ayrılık anksiyetesinin ruhsal bozukluk olarak tanımlanmamasına karşın tahmin edilenden daha yaygın olduğu savunmuşlardır.⁸⁵

86 87 88 89

Çocukluk döneminde başlayan yetişkin ayrılık anksiyetesinin erişkinlik döneminde de devam ettiğini savunan araştırmacıların yanı sıra yetişkin ayrılık anksiyetesinin erişkinlik döneminde başlayabileceğini ileri süren araştırmacılar vardır. Costello ve ark. (2003) boylamsal bir çalışma ile çocukluk çağında başlayan ayrılık anksiyetesinin erişkinlik dönemine aktarılmadığını ileri sürmüştür.⁹⁰ Foley ve

⁷⁸ Amerikan Psikiyatri Birliği, *DSM-IV-TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*, (Ertuğrul Köroğlu), HYB Basım Yayın, Ankara, 1994.

⁷⁹ Jill M Cyranowski vd., “Adult Separation Anxiety: Psychometric Properties Of A New Structured Clinical Interview”, *Journal Of Psychiatric Research*, 2002, 36, 77-86, s. 78.

⁸⁰ Seda Mertol, Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu Hastalarında Mizaç ve Karakter Özellikleri, Tıp Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2011, s. 9-10 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

⁸¹ Vijaya Manicavasagar ve Derrick Silove, “Is There An Adult Form Of Separation Anxiety Disorder? A Brief Clinical Report”, *Australian and New Zealand Journal Of Psychiatry*, 1997, 31, 299-303, s. 300.

⁸² Manicavasagar, Silove ve Curtis, a.g.e., s.276

⁸³ Manicavasagar, Silove, Curtis, Wagner, a.g.e., s.3

⁸⁴ Vijaya Manicavasagar vd., “A Self-Report Questionnaire For Measuring Separation Anxiety In Adulthood”, *Comprehensive Psychiatry*, 2003, 44(2), 146-153, s. 147.

⁸⁵ Thomas H. Ollendick vd., “Separation Anxiety In Young Adult- A Preliminary Examination”, *Journal Of Anxiety Disorders*, 1993, 7(4), 293-305, s. 293.

⁸⁶ Jill M Cyranowski vd., “Adult Separation Anxiety: Psychometric Properties Of A New Structured Clinical Interview”, *Journal Of Psychiatric Research*, 2002, 36, 77-86, s. 77.

⁸⁷ Andrea Fagiolini vd., “Is Lifetime Separation Anxiety A Manifestation Of Panic Spectrum?”, *CNS Spectrums*, 1998, 3(4), 63-72, s. 63.

⁸⁸ Manicavasagar vd., a.g.e., 1997a, s.274

⁸⁹ Manicavasagar ve Silove, a.g.e. s.299

⁹⁰ E. Jane Costello vd., “Prevalence And Development Of Psychiatric Disorders In Childhood And Adolescence”, *Archives Of General Psychiatry*, 2003, 60(8), 837-844, s. 837.

ark. (2004) yaptıkları gözlem çalışmasında çocukluk ayrılık anksiyetesi tanısı almış çocukları üç yıl boyunca gözlemlemişler ve çocukların bazılarının bir süre sonra bu belirtileri göstermediğini bazılarının da ilerleyen dönemlerde depresif bozukluk tanısı aldıklarını ileri sürüp, bu bozukluğun sadece çocukluk ve ergenlik döneminde görüldüğü fikrini savunmuşlardır.⁹¹ Manicavasagar ve ark. ise (2000) çocukluk ayrılık anksiyetesinin yetişkinlik dönemine aktarıldığı fikrini savunmuştur. Fakat yapılan bu çalışmalar, bağlanma belirtilerinin daha net görülebileceği dönemlere kadar giden ve kişinin yetişkinlik döneminde ilişkilerinin şekil aldığı dönemi de kapsayan boylamsal çalışma niteliğinde değildir.⁹²

Bazı araştırmacılar da yukarıda bahsedildiği gibi yetişkin ayrılık anksiyetesinin doğrudan yetişkinlik döneminde ortaya çıkabileceği görüşünü savunup, yaptıkları çalışmalar ile ortaya atılan bu düşünceyi desteklemişlerdir. Fakat bu çalışmalar küçük bir örnekleme yapıldığından genelleme yapmak mümkün olmamaktadır.^{93 94}

Bowlby ise 1973 yılında yapmış olduğu araştırmada, çocukluk döneminde meydana gelen ayrılık anksiyetesinin sonucu olarak agorafobinin ortaya çıktığını, erişkinlik döneminde ise stresli insan ilişkileri doğrultusunda belirtilerin tekrar meydana geldiğini ileri sürmüştür.⁹⁵ Bu durum birçok araştırmacının, çocuklukta yaşadığı yoğun ayrılık anksiyetesine bağlı olarak hayatları boyunca hassas bir yapıya sahip olabileceklerine dair gözlem ve fikirleriyle uyuşmaktadır.^{96 97}

Yetişkinliğe kadar devam eden ayrılık anksiyetesi literatürde, Klein tarafından; "rejection sensitivity" yani "reddedilmeye karşı duyarlılık"⁹⁸, Boyce ve Parker tarafından; "interpersonal sensitivity" yani "kişiler arası duyarlılık"⁹⁹ şeklindeki kavramlarla tanımlanmıştır. YAA'ni tanımlamak için yapılan araştırmalar, çocukluk çağında ortaya çıkan ayrılık anksiyetesi belirtilerinin gözlenmesiyle, kişinin yetişkinlik

⁹¹ Debra L. Foley vd., "Course and Short- Term Outcomes Of Separation Anxiety Disorder In A Community Sample Of Twins", *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 2004, 43(9), 1107-1114, s. 1107.

⁹² Vijaya Manicavasagar vd., "Continuities Of Separation Anxiety From Early Life Into Adulthood", *Journal Of Anxiety Disorders*, 2000, 14, 1-18, s.1.

⁹³ Jill M Cyranowski vd., "Adult Separation Anxiety: Psychometric Properties Of A New Structured Clinical Interview", *Journal Of Psychiatric Research*, 2002, 36, 77-86, s. 77

⁹⁴ Manicavasagar vd., a.g.e., 2000, s.3

⁹⁵ John Bowlby, *Attachment and Loss Separation 2. Separation Anxiety and Anger*, Basic Books, New York, 1973, s.30.

⁹⁶ Natalia Flakierska vd., "School Refusal: A 15-20 Year Followup Study Of 35 Swedish Urban Children", *The British Journal Of Psychiatry*, 1988, 152(6), 834-837, s. 834.

⁹⁷ Donald F. Klein, "Anxiety Reconceptualized. Early Experience With Imipramine and Anxiety", *Comprehensive Psychiatry*, 1980, 21(6), 411-427, s. 412.

⁹⁸ Donald F. Klein, "Endogenomorphic Depression: A Conceptual and Terminological Revision", *Archives Of General Psychiatry*, 1974, 31(4), 447-454, s. 447.

⁹⁹ Philip Boyce ve Gordon Parker, "Development Of A Scale To Measure Interpersonal Sensitivity", *Australian And New Zealand Journal Of Psychiatry*, 1989, 23(3), 341-351, s. 341.

döneminde bu belirtiler kısmen değişiklik göstermiş olsa dahi, yetişkin kişilerde de tanımlanmasının mümkün olduğunu göstermektedir.¹⁰⁰

Yetişkin ayrılık anksiyetesi belirtileri 2013 yılında yayınlanan DSM-5'te "18 yaşından önce başlaması" koşulunun kaldırılması ile birlikte tanısıl sınıflandırma sistemi olan DSM'de yerini almıştır.¹⁰¹

2.2.3. Epidemiyoloji

Shear ve ark. (2006), 2001-2003 yıllarında yaptıkları epidemiyolojik çalışmada çocukluk ayrılma anksiyetesi belirtilerinin yetişkinlik dönemine uyarlanan formunu Amerika Birleşik Devletleri'nde 9,282 yetişkin birey ile klinik görüşme yaparak araştırmışlar ve YAA'nin yaşam boyu yaygınlık oranı olarak %6.6 sonucuna varmışlardır. Toplumun geneline bakıldığında, ÇAAB'nin sıklığı %4.1, bunların %36'sının belirtilerinin yetişkinliğe sarktığı ve YAAB tanısını alan kişilerin %77.5'inin ise belirtilerin ilk defa yetişkinlikte ortaya çıktığı saptanmıştır. Bu araştırma sonucunda YAAB'nin DSM'de yer alması gerektiği fikrini ileri sürmüşlerdir. Bu çalışma ile birlikte kadınlarda ayrılık anksiyetesinin daha fazla görüldüğünü, erkeklerde ise yetişkin ayrılık anksiyetesinin sıklıkla erişkinlik döneminde başladığını, dolayısıyla cinsiyet olarak oranın eşitlendiği sonucunu ortaya çıkarmışlardır. Bu sonuca ek olarak, kişinin eğitim seviyesinin düşük olması, kişinin işsiz olması ve boşanma durumunun söz konusu olması ile YAA'nin ilişkili olması, bunun nedeni olarak da kişinin hayatındaki işlevleri olumsuz olarak etkilemesi şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca bu çalışma (Ulusal Eşanı Çalışması Replikasyonu) (NCSR) YAAB tanısını da kapsayan geniş çaplı ilk epidemiyolojik çalışmadır.¹⁰²

AAB'nin ilk olarak yetişkinlik döneminde meydana gelebileceği fikrini savunan çalışmaların ardından araştırmacılar evinden ilk defa ayrı kalacak olan genç yetişkinler ile çalışmış olup, ilk sömestr kolej öğrencilerinde YAAB sıklığını %21 olarak bulmuşlardır.¹⁰³

YAAB'nin yaşam boyu görülme oranı dikkate alındığında, klinik ortamlarda daha sık görülmekte olduğu bildirilmiştir.¹⁰⁴ Pini ve ark. anksiyete ve duygudurum bozukluğuna sahip 508 hastada YAAB'ne bakmış ve bu örnekte yetişkinlikte

¹⁰⁰ Manicavasagar vd., a.g.e., 1997 a, s.278

¹⁰¹ "Amerikan Psikiyatri Birliği", **Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal Elkitabı Beşinci Baskı (DSM-5)**, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.

¹⁰² Katherine Shear vd., "Prevalence and Correlates Of Estimated DSM-4 Child and Adult Separation Anxiety Disorder In The National Comorbidity Survey Replication", **American Journal Of Psychiatry**, 2006, 163(6), 1074-1083, s. 1074.

¹⁰³ Laura D. Seligman ve Lisa A. Wuyek, "Correlates Of Separation Anxiety Symptoms Among Firstsemester College Students: An Exploratory Study", **Journal Of Psychology**, 2007, 141(2), 135-145, s. 135.

¹⁰⁴ Tunç Alkın, "Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu", **Türkiye Klinikleri Journal Of Psychiatry Special Topics**, 2010, 3(3), 53-63, s.53.

başlayan YAAB'ne sahip 105 hasta (%20.7), çocukluk döneminde başlayıp yetişkinliğe uzanan YAAB'ne sahip 110 hasta (%21.7) olduğunu bildirmiştir.¹⁰⁵

Silove ve ark., ise anksiyete kliniğinde gözlemlenen yaygın anksiyete bozukluğu, panik bozukluk, agarofobinin eşlik ettiği panik bozukluk, sosyal fobi veya major depresif bozukluk tanısına sahip 520 hasta örnekleminde YAAB yaygınlığını %23 olarak bildirmiştir.¹⁰⁶

Eapen ve ark. bir doğum öncesi kliniğinde gebe kadınlar ile yapmış oldukları çalışmada, ilk gebelik sürecinde olan kişilerde ayrılma anksiyetesi belirtilerine sahip olma oranını %35, genel örneklemdaki AAB'ne sahip olma oranını ise %24.5 olarak saptamıştır.¹⁰⁷

Anksiyete bozukluklarının büyük bir kısmına kadınlarda daha sık rastlanıldığı gibi, YAAB'ne de kadınlarda daha sık rastlanmaktadır.^{108 109} Shear ve ark. yapmış oldukları çalışmada bu oranı 1.4 olarak bildirmişlerdir.¹¹⁰ Pini ve ark. da kadın erkek oranını saptamak adına bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, YAAB'ne sahip olan ve olmayan hastaları karşılaştırmışlardır ve sonucunda kadın/erkek oranının YAAB'ne sahip olan grupta daha yüksek olduğu sonucunu saptamışlardır.¹¹¹ Çocukluk çağında başlayan YAAB'nde kadın/erkek oranının farkı daha belirgin bir şekilde gözlenmektedir.^{112 113}

Pini ve ark.'nın yapmış olduğu bir çalışmada çocuk başlangıçlı YAAB'ne sahip kişilerin başlangıç yaş ortalaması 8.3 olarak belirtilirken, yetişkin başlangıçlı YAAB'ne sahip kişilerin başlangıç yaş ortalaması 23.1 olarak belirtilmiştir.¹¹⁴ Shear

¹⁰⁵ Stefano Pini vd., "Frequency and Clinical Correlates Of Adult Separation Anxiety In A Sample Of 508 Outpatients With Mood and Anxiety Disorders", *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 2010, 122(1), 40-46, s. 40.

¹⁰⁶ Derrick M Silove vd., "The Prevalence and Correlates Of Adult Separation Anxiety Disorder In An Anxiety Clinic", *BMC Psychiatry*, 2010, 10(1), 10-21, s.10.

¹⁰⁷ Valsamma Eapen vd., "Adult Separation Anxiety In Pregnancy: How Common Is It?", *International Journal Of Women's Health*, 2012, 4, 251-256, S. 251.

¹⁰⁸ "Amerikan Psikiyatri Birliği", *Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal Elkitabı Beşinci Baskı (DSM-5)*, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.

¹⁰⁹ Katherine Shear vd., "Prevalence and Correlates Of Estimated DSM-4 Child and Adult Separation Anxiety Disorder In The National Comorbidity Survey Replication", *American Journal Of Psychiatry*, 2006, 163(6), 1074-1083, s.1079.

¹¹⁰ Katherine Shear vd., "Prevalence and Correlates Of Estimated DSM-4 Child and Adult Separation Anxiety Disorder In The National Comorbidity Survey Replication", *American Journal Of Psychiatry*, 2006, 163(6), 1074-1083, s. 1080.

¹¹¹ Stefano Pini vd., "Frequency and Clinical Correlates Of Adult Separation Anxiety In A Sample Of 508 Outpatients With Mood and Anxiety Disorders", *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 2010, 122(1), 40-46, s. 41.

¹¹² Katherine Shear vd., "Prevalence and Correlates Of Estimated DSM-4 Child and Adult Separation Anxiety Disorder In The National Comorbidity Survey Replication", *American Journal Of Psychiatry*, 2006, 163(6), 1074-1083, s. 1078.

¹¹³ Vijaya Manicavasagar vd., "Adult Attachment Styles In Panic Disorder With and Without Comorbid Adult Separation Anxiety Disorder", *Australian and New Zealand Journal Of Psychiatry*, 2009, 43(2), 167-172, s. 167.

¹¹⁴ Stefano Pini vd., "Frequency and Clinical Correlates Of Adult Separation Anxiety In A Sample Of 508 Outpatients With Mood and Anxiety Disorders", *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 2010, 122(1), 40-46, s. 41.

ve ark.'nın yapmış olduğu toplum örneklemleri kapsamlı bir epidemiyolojik çalışmada, YAAB'nin %77.5 oranında yetişkin başlangıçlı olduğu saptanmıştır.¹¹⁵

Ayrılmanın olağan bir durum olduğu ve sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesi ile ilgili, çocukların ailelerinin yanından hangi yaşta ayrılması gerektiği kültürel farklılıklara göre değişiklik gösterir.¹¹⁶ Dolayısıyla YAAB yaygınlığı kültürden kültüre değişiklik gösterebilir.¹¹⁷ Ebeveyn ile beraber yaşamının yaygın olduğu toplumlarda, bireysel yaşamının yaygın olduğu toplumlara göre YAAB'nin daha fazla görüldüğü ile ilgili fikirler öne sürülmüştür. Fakat bu konu ile ilgili araştırmaların yeterli düzeyde olmaması ve yapılan çalışmaların büyük bir kısmının bireysel yaşamın yaygın olduğu Batı toplumlarında gerçekleşmesi ile YAAB epidemiyolojisinde kültürel açıdan ortaya çıkan farklılıkları göstermek amacıyla daha fazla çalışma yapılması gerekliliği bildirilmiştir.¹¹⁸

2.2.4. Etiyoloji

Yanlış ebeveyn tutumları hem çocukluk dönemi psikiyatrik rahatsızlıkların ortaya çıkmasında hem de yetişkinlik döneminde kişide anksiyete ve depresif bozuklukların ortaya çıkmasında risk faktörü olabilmektedir. Manicavasagar ve ark. yapmış olduğu bir çalışmada YAAB ve agorafobili PB hastalarını incelemişlerdir, ve YAAB'ne sahip kişilerin anneleri anlamlı olarak daha yüksek oranda "aşırı korumacı anneler" şeklinde çıkmıştır.¹¹⁹ Panik bozukluk hastalarında YAAB ek tanısına sahip olan ve olmayan kişilerde bağlanma şekilleri incelenmiş olup, YAAB ek tanısına sahip kişilerin "anksiyöz bağlanma biçiminin" daha fazla olduğu saptanmıştır.¹²⁰

Manicavasagar ve ark. YAAB'nin meydana gelişini ve ilerleyişini tanımlamak için "ayrılık anksiyetesi için yarı yapılandırılmış bir görüşme (Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçeği)" ve "Ayrılık Anksiyetesi Belirti Envanteri (AABE)" kullanarak geçmişe yönelik YAAB'ni değerlendirmiştir. Bunun sonucunda, YAAB'ne sahip kişilerin (n=36) 2/3 oranında çocuk başlangıçlı yetişkin ayrılık anksiyetesi olduğunu ve bunun yetişkin dönemindeyken yaşanan ayrılma tehdidi veya zorlanma ile

¹¹⁵ Katherine Shear vd., "Prevalence and Correlates Of Estimated DSM-4 Child and Adult Separation Anxiety Disorder In The National Comorbidity Survey Replication", *American Journal Of Psychiatry*, 2006, 163(6), 1074-1083, s. 1079.

¹¹⁶ Amerikan Psikiyatri Birliği, *Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal Elkitabı Beşinci Baskı (DSM-5)*, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.

¹¹⁷ Susan Bögels vd., "Adult Separation Anxiety Disorder In DSM5", *Clinical Psychology Review*, 2013, 33(5), 663-674, s. 663.

¹¹⁸ Bögels, Knappe ve Clark, a.g.e., s.664

¹¹⁹ Vijaya Manicavasagar vd., "Parental Representations Associated With Adult Separation Anxiety and Panic Disorder-Agoraphobia", *Australian and New Zealand Journal Of Psychiatry*, 1999, 33, 422-428, s. 422.

¹²⁰ Vijaya Manicavasagar vd., "Adult Attachment Styles In Panic Disorder With and Without Comorbid Adult Separation Anxiety Disorder", *Australian and New Zealand Journal Of Psychiatry*, 2009, 43(2), 167-172, s. 168.

beraber tetiklenerek yeniden ortaya çıktığını saptamıştır. Yetişkin başlangıçlı YAAB'nin ise travmatik bir olay yaşanması ile veya bir kayıp, ölüm, boşanma gibi durumlar sonrasında meydana geldiğini bildirmiştir. Bu çalışma AAB'nin sadece çocukluk döneminde başlamadığını, yetişkinlik döneminde de ortaya çıkabileceğini veya çocuklukta başlayıp yetişkinliğe uzayabileceğini göstermesi açısından oldukça önem taşımaktadır.¹²¹

2.2.5. Tanı ve Klinik Özellikler

DSM-IV ile "Genellikle İlk Kez Bebeklik, Çocukluk, ya da Ergenlik Dönemi'nde Tanısı Konan Bozukluklar" arasında yer alan AAB, bu sınırlandırma kaldırılarak yetişkinler için de tanımlanan anksiyete bozukluğu olarak DSM 5'te yerini almıştır.¹²²

DSM-5'e Göre Ayrılma Kaygısı Bozukluğu

Tanı Ölçütleri

A. Aşağıdakilerden en az üçünün olması ile belirli, kişinin bağlandığı insanlardan ayrılması ile ilgili, gelişimsel olarak uygun olmayan ve aşırı düzeyde bir kaygı ya da korku duyması:

1. Evden ya da bağlandığı başlıca kişilerden ayrılacak gibi olduğunda ya da ayrıldığında hep aşırı gerilme
2. Bağlandığı başlıca kişileri yitireceği ya da bu kişilerin başına, hastalık, yaralanma, yıkım, ölüm gibi kötü bir olay geleceğiyle ilgili olarak, sürekli bir biçimde, aşırı üzülmeye.
3. Bağlandıkları başlıca kişilerden birine ayrılmaya neden olacak, istenmedik bir olay (örn.kaybolma, kaçırılma, bir kaza geçirme, hastalanma) yaşayacağı ile ilgili olarak, sürekli bir biçimde, aşırı üzülmeye.
4. Ayrılma korkusundan ötürü, okula, işe ya da başka bir yere gitmek için dışarı çıkmayı, evden uzaklaşmayı hiç istememe ya da buna karşı koyma.
5. Evde ya da başka ortamlarda tek başına kalmaktan ya da bağlandığı başlıca kişilerle birlikte olmamaktan, sürekli bir biçimde, aşırı korku duyma ya da bu konuda isteksizlik gösterme.
6. Evinin dışında ya da bağlandığı başlıca kişilerden biri yanında olmadan uyuma konusunda isteksizlik gösterme ya da buna karşı koyma.

¹²¹ Manicavasagar vd., a.g.e., 1997 a, s.276

¹²² Amerikan Psikiyatri Birliği", *Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal Elkitabı Beşinci Baskı (DSM-5)*, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.

7. Yineleyici bir biçimde, ayrılma konusunu da içeren karabasanlar görme.
8. Bağlandığı başlıca kişilerden ayrıldığında ya da ayrılacak gibi olduğunda bedensel belirtilerle (örneğin; baş ağrıları, karın ağrıları, bulantı, kusma) ilgili yineleyen yakınmalarının olması.
- B. Bu korku, kaygı ya da kaçınma süreklilik gösterir, çocuklarda ve ergenlerde en az dört hafta, erişkinlerde altı ay ya da daha uzun sürer.
- C. Bu bozukluk klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ya da toplumsal, okulla ilgili, işle ilgili ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında işlevsellikte düşmeye neden olur.
- D. Bu bozukluk, otizm açılımı kapsamında bozuklukta değişikliğe aşırı direnç göstermekten ötürü evden ayrılmaya karşı koyma, psikozla giden bozukluklarda ayrılmaya ilişkili sanrılar ya da varsanılar, agarofobide güvenilir bir eşlikçi olmadan dışarı çıkmaya karşı koyma, yaygın kaygı bozukluğunda önem verdiği diğer kişilerin başlarına bir hastalık ya da başka kötü bir olay gelecek olmasından ötürü kaygıya ya da hastalık kaygısı bozukluğunda bir hastalığının olduğuna ilişkin kaygı duyma gibi başka bir ruhsal hastalıkla daha iyi açıklanamaz.

YAAB, tanı kategorisinde son dönemlerde tanımlanmıştır, bu nedenle klinik belirtileri hekimler tarafından gerektiğinde sorgulanmamaktadır.¹²³ YAAB'nin tanı kategorisindeki en temel özelliği, kişinin bağlanma figüründen ayrılma ile ilgili durumlarda, gelişim düzeyine uygun olmayan şekilde, aşırı ve yoğun korku duyma biçimidir.¹²⁴

Yetişkin kişiler için bağlanma figürü, ebeveyn, çocuklar veya eş olabilir. Bağlanma figürlerinin kaza yapacaklarından, yaralanmalarından, ölmelerinden ya da kendisinden ayrılmasına neden olacak bir olay yaşanmasından dolayı aşırı endişe duyarlar. Dolayısıyla bağlanma figürünün yakınında olmak için sürekli bir biçimde çabalarlar. Yakınları ile birlikteyken ve ev ortamında bu kişiler varken kendilerini daha güvende hissederler. Bu kişilerin sürekli kontrol etme istekleri yaşamsal işlevlerinin bozulmasına sebep olabilir ve bu kişiler bu korkularının abartılı olduğunun farkındadır.¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ Hastaların hekime gelmelerinin sebebi ise sahip oldukları bu korkulara eşlik eden panik ataklar olabilir.¹²⁸

Manicavasagar ve ark. YAAB'ne sahip kişilerin klinik görünümünü belirlemek için bir çalışma yapmıştır ve bu bireylerin sıklıkla "bağlandığı kişi terk

¹²³ Bögels vd., a.g.e., s.663

¹²⁴ Amerikan Psikiyatri Birliği", *Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal Elkitabı Beşinci Baskı (DSM-5)*, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.

¹²⁵ Amerikan Psikiyatri Birliği", *Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal Elkitabı Beşinci Baskı (DSM-5)*, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.

¹²⁶ Alkın, a.g.e., s.53

¹²⁷ David S. Baldwin vd., "The Separation Of Adult Separation Anxiety Disorder", *CNS Spectr*, 2016, 21(4), 289-294, s. 289.

¹²⁸ Alkın, a.g.e., s.53

ederse bununla baş edemeyeceğini” düşündüklerinin ve “bağlandığı kişilere zarar geleceği ile ilgili endişe” duyduklarını belirlemiştir. Bu bireylerin evde tek başına uyumakta zorlandıklarını ve yakınlık duyduğu kişiler ile evdeyken daha güvende hissettiklerini ifade etmiştir. Bunlara ek olarak, bu kişilerin bağlanma figürlerini daha uzun süre yanında tutabilmek için çok fazla konuştuklarını ifade etmiştir.¹²⁹

Ruhsal bozuklukların büyük bir kısmında görüldüğü gibi YAAB’de de eş tanı oranları yüksektir.^{130 131} En sık rastlanılan anksiyete bozuklukları olmak üzere, kişilik bozuklukları, duygudurum bozuklukları şeklinde geniş bir spektruma sahiptir.¹³² Shear ve ark. yapmış oldukları çalışmada, “YAAB yaşam boyu eş tanı sıklığını; anksiyete bozukluklarında %67, duygudurum bozukluklarında %62, dürtü denetim bozukluklarında %55, madde kullanım bozukluklarında %36” olarak bildirmişlerdir. Çalışmada eşlik eden anksiyete bozuklukları sıklık sırası ile “spesifik fobi, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), panik bozukluk (PB), yaygın anksiyete bozukluğu (YAB), sosyal anksiyete bozukluğu, agarofobi ve obsesif kompulsif bozukluk (OKB)” şeklinde bildirilmiştir.¹³³

2.2.6. Parçalanmış Aile ile Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi ilişkisi

Geniş bir toplum örneklemlili ikiz çalışmasında ebeveyn kaybı ya da ebeveyn ayrılığının PB dahil birçok psikiyatrik hastalıkla ilgili olduğu bildirilmiştir.¹³⁴ Bir varsayım olarak belirtilen literatürde erken ebeveyn kaybının ayrılık anksiyetesi için risk faktörü oluşturduğudur.¹³⁵ Başka bir çalışmada ise yaygın anksiyete bozukluğu ve PB hastaları sağlıklı kontrol grupları ile karşılaştırıldığında hiçbir grupta ebeveyn

¹²⁹ Manicavasari vd., a.g.e., 1997 a, s.275.

¹³⁰ Manicavasari vd., a.g.e., 1997 a, s.274

¹³¹ Bögels vd., a.g.e., s.663

¹³² Amerikan Psikiyatri Birliği”, **Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal Elkitabı Beşinci Baskı (DSM-5)**, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.

¹³³ Katherine Shear vd., “Prevalence and Correlates Of Estimated DSM-4 Child and Adult Separation Anxiety Disorder In The National Comorbidity Survey Replication”, **American Journal Of Psychiatry**, 2006, 163(6), 1074-1083, s. 1076.

¹³⁴ Takeshi Otowa vd., “The Impact of Childhood Parental Loss on Risk For Mood, Anxiety and Substance Use Disorders in A Population-Based Sample of Male Twins”, **Psychiatry Research**, 2014, 220(1-2), 404-409, s.404.

¹³⁵ Maurice Preter and Donald F. Klein, “Lifelong Opioidergic Vulnerability Through Early Life Separation: A Recent Extension of The False Suffocation Alarm Theory of Panic Disorder”, **Neuroscience Biobehavioral Reviews**, 2014, 46(3), 345-351, s.349.

ayrılığı ya da kaybı bakımından fark gözlenmemiştir.¹³⁶ Diğer bir çalışmada ise erken ebeveyn kaybı ya da ayrılığının etkisi kısmen saptanmıştır.¹³⁷

¹³⁶ Michelle G. Newman vd., "Developmental Risk Factors in Generalized Anxiety Disorder and Panic Disorder", **Journal Of Affective Disorders**, 2016, 206, 94-102, S. 94.

¹³⁷ Borwin Bandelow vd., "Early Traumatic Life Events, Parental Attitudes, Family History, and Birth Risk Factors in Patients With Borderline Personality Disorder and Healty Controls" **Psychiatry Research**, 2005, 134(2), 169-179, s. 169.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, 18-30 yaş arası üniversite öğrencilerinin parçalanmış ailede ve tam ailede büyümüş kişilerin yetişkin ayrılık anksiyetesi belirtileri açısından karşılaştırılması amacıyla kesitsel-tanımlayıcı araştırma modeli kullanılarak yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemi, 330 üniversite öğrencisinden oluşmakta olup, 18-30 yaş arası 54'ü parçalanmış ailede büyümüş, 276'ü ise tam ailede büyümüş kişilerden meydana gelmektedir. Kişiler tesadüfi örneklem yoluyla ve gönüllülük esasına göre belirlenmiştir.

3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

3.3.1. Katılımcılar İçin Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Tüm katılımcılara ayrı ayrı Onam Formu imzalatılmıştır (Ek-A).

3.3.2. Sosyodemografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerine ilişkin sosyodemografik bilgileri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve 20 sorudan oluşmaktadır. Sosyodemografik Bilgi Formu kendi içinde üç bölümden oluşmaktadır:

- Yaş ve cinsiyete göre betimleyici sorular,
- Demografik bilgilere göre betimleyici sorular (medeni durum, ebeveynin birliktelik durumu, kardeş sayısı, doğum sırası, kiminle yaşadığı)
- Klinik geçmişe göre betimleyici sorular (psikiyatrik ya da psikolojik destek alma durumu, travmatik yaşantı, panik bozukluk, ebeveynde psikiyatrik tanı öyküsü). (Ek-B).

3.3.3. Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi

Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi (Adult Separation Anxiety Questionnaire, ASA), Manicavasagar ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilmiş olup, yetişkinlik dönemindeki ayrılma anksiyetesi belirtilerini saptamaktadır. 27 maddeden meydana gelen ölçek, öz bildirim ölçeğidir. Ölçek 4'lü likert tipi ölçüm yapmakta, her bir madde 0 "hiç hissetmedim" ile 3 "çok sık hissettim" arasında dağılım göstermektedir. Puan

aralıkları olmayan ölçekte yanıt puanlarının toplamı ayrılma anksiyetesi belirti şiddetini taramakta olup, şiddet ölçeği olarak kullanılmaktadır. Toplam puan belirti şiddetini vermektedir. Dolayısıyla grupları karşılaştırmakta kullanılmaktadır. Test, tanı koyma testi olmasa da ROC analizi 25 puan üstünde puan alanların “yetişkin ayrılık anksiyetesi hastaları” olacağını düşündürmektedir.¹³⁸

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Diriöz ve arkadaşları (2011) tarafından yapılmıştır. Güvenirlik çalışmaları sonucunda test- tekrar test güvenilirliğinin $r = .93$, yapılan madde analizinde madde-toplam korelasyonunun $.29$ ile $.76$ arasında değiştiği hesaplanmıştır. Bireylere uygulanan yetişkin ayrılma anksiyetesi anketinin genel güvenilirliği $\alpha = 0.93$ olarak yüksek derecede güvenilir bulunmuştur.¹³⁹ (Ek-C)

3.4. Verilerin Toplanması

Ölçekler, üniversitede tesadüfi örneklem yoluyla gönüllülük esasına dikkate alınarak uygulanmıştır. Katılımcılara araştırma ile ilgili kısa bir bilgilendirme yapıp, ölçekler dağıtılmıştır. Ölçeklerin uygulama süresinin 10-15 dakika arasında sürdüğü gözlemlenmiştir.

3.5. Veri Analiz Teknikleri

Uygulanan ölçekler ile toplanan veriler, amaçlarına uygun istatistiksel teknikler ile analiz edilmiştir. Toplanan bu veriler kodlanarak, SPSS (*Statistical Package For Social Sciences, Sosyal Bilimler için Veri Analizi*) analiz programına aktarılmış ve istatistiksel işlemler yapılmıştır. İlk olarak, demografik verilerle ilgili betimleyici bilgilere ulaşılmıştır. Ardından, YAAÖ için güvenilirlik analizine bakılmıştır. YAA ile demografik veriler arasındaki farklılıkları öğrenmek için Bağımsız-Örneklem t-test ve ANOVA analizleri yapılmıştır.

¹³⁸ Vijaya Manicavasagar vd., “A Self-Report Questionnaire For Measuring Separation Anxiety In Adulthood”, *Comprehensive Psychiatry*, 2003, 44(2), 146-153, s. 152.

¹³⁹ Meliha Diriöz vd., “Ayrılma Anksiyetesi Belirti Envanteri İle Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketinin Türkçe Versiyonunun Geçerlilik Ve Güvenirliği”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2012, 23(2), 108-116

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Demografik Veriler ile İlgili Bulgular

Demografik Bilgi Formu'nda katılımcıların yaşı, cinsiyeti gibi demografik bilgilerin yanında, kardeş sayısı, doğum sırası gibi aileye yönelik bilgiler ve YAA ile ilişkili olabileceği düşünülen diğer ayrıştırıcı faktörler sorulmuştur. Demografik değişkenlere ilişkin güvenirlik analizleri yapılmıştır. Demografik verilerin toplam iç tutarlık katsayısı Cronbah alpha .09 çıkmıştır. Araştırmaya 18-30 yaşları arasında ($O= 21.10$, $SS= 2.00$) 330 kişi katılmıştır. Katılımcılardan 200'ü kadınlardan (%60.6), 130'u erkeklerden (39.4) oluşmaktadır. Kadın ve erkeklerin yaşlarının cinsiyete göre dağılımı Tablo 1.'de verilmiştir.

Tablo 1. Yaş ve Cinsiyete Göre Betimleyici Veriler

Yaş		N	%	Min	Max	Ort.	ss
Cinsiyet	Kadın	200	60.6	18	29	21.04	1.87
	Erkek	130	30.4	18	30	21.19	2.18
	Toplam	330	100	18	30	21.10	2.00

Katılımcıların çoğu (%98.2) bekâr bireylerden oluşmaktadır. %10'u tek çocuk, %40'ı iki kardeş, %30.9'u üç kardeş ve %10.1'i 4 ve daha fazla kardeşe sahiptir. Doğum sırasına göre katılımcılardan %48.8'i ilk çocuk, %20'si ortanca çocuk, %31.2'si son çocuktur. katılımcıların ifade ettiğine göre, %62.4'ünün travma geçmişi vardır, %37.6'sı travma geçmişine sahip değildir. Demografik değişkenlere ait bilgiler Tablo 2.'de mevcuttur.

Tablo 2. Demografik Verilere Göre Betimleyici Veriler

Demografik Veriler		N	%
<i>Cinsiyet</i>			
	Kadın	200	60.6
	Erkek	130	39.4
<i>Medeni durum</i>			
	Evli	6	1.8
	Bekâr	324	98.2
<i>Ebeveyn birl. durumu</i>			
	Evli	276	83.6
	Resmi boşanma	36	10.6
	Ayrı yaşama	9	2.7
	Ebeveyn kaybı	12	3.6
<i>Kardeş sayısı</i>			
	Tek çocuk	33	10.0
	2 kardeş	132	40.0
	3 kardeş	102	30.9
	4 ve fazla	63	10.1
<i>Doğum sırası</i>			
	İlk çocuk	161	48.8
	Ortanca çocuk	66	20.0
	Son çocuk	103	31.2
<i>Kimle yaşıyor</i>			
	Aileyle	200	60.6
	Tek ebeveynle	36	10.9
	Akrabayla	9	2.7
	Arkadaşla	32	9.7
	Eşiyle	4	1.2
	Yalnız	36	10.9
	Diğer	13	3.9
<i>Travma</i>			
	Var	206	62.4
	Yok	124	37.6

Demografik bilgi formunda katılımcılara psikiyatrik ve psikolojik tedavi geçmişi ile ailedeki klinik tanılar sorulmuştur. Katılımların %26.7'si daha önce psikiyatrik veya psikolojik bir tedavi gördüğünü, %73.3'ü daha önce klinik bir geçmişi olmadığını söylemiştir. Katılımcılardan %5.5'i daha önce "panik bozukluk" tanısı almıştır. Katılımcılardan %16.7'sinin ailesinde daha önce psikiyatrik tanı alan birey bulunmaktadır, %83.3'ünün ailesinde daha önce psikiyatrik tanı alan herhangi bir birey bulunmamaktadır. Klinik geçmiş ile ilgili sayısal verilere Tablo 3.'den ulaşabilirsiniz.

Tablo 3. Klinik Geçmişe Göre Betimleyici Veriler

Hastalık Geçmişi	N	%
<i>Psikiy./psiko. destek</i>		
Evet	88	26.7
Hayır	242	73.3
<i>Panik bozukluk</i>		
Evet	18	5.5
Hayır	312	94.5
<i>Ailede psikiyat. tanısı</i>		
Evet	55	16.7
Hayır	275	83.3

4.2.Parçalanmış Aile ve Tam Aile Faktörüne Göre YAA Sonuçları

Araştırmaya katılan 330 katılımcıdan 276'sı hala evli, parçalanmamış, tam ailelerden gelmektedir, 54'ü ise boşanmış, ayrı yaşayan veya ebeveyn kaybı dolayısıyla parçalanmış ailelerden gelmektedir. Gruplar arası homojenlik testi yapılmış, Levene's Test sonucu .95 çıkmıştır. Sonuçlara göre grupların homojen olarak dağıldığı görülmüştür. Tam (O= 25.69, SS= 13.82) ve parçalanmış ailelerden (O= 29.03, SS= 13.18) gelen bireylerin YAA toplam puanları arasında farklılaşma olup olmadığına bakmak için Bağımsız Örneklem t-test uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, tam ve parçalanmış ailelerden gelen bireylerin YAA oranları istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır ($t(328) = -1.63, p = .10$). Buna göre, ailenin tam veya parçalanmış olması YAA için ayrıştırıcı bir faktör değildir. T-test sonuçlarına Tablo 4.'den ulaşabilirsiniz.

Tablo 4. Parçalanmış Aile ve Tam Aile Faktörüne Göre YAA t-test Sonuçları

Değişken I	Değişken II	N	Ort.	SS	St. H. Ort.	t	p
YAA	Tam aile	276	25.69	13.82	.83	-1.63	.10
	Parçalanmış aile	54	29.03	13.18	1.79		

YAA: Yetişkin ayrılık anksiyetesi

Demografik verilere göre yapılan diğer t-test sonuçlarına göre bazı anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Bağımsız Örneklem t-test sonuçlarına göre, kadınlar (O= 28.26, SS= 14.30) ve erkekler (O= 23.13, SS= 12.30) arasında YAA açısından farklılaşma bulunmuştur ($t(328) = 3.35, p = .001$). Buna göre, kadınlar erkeklere oranla daha fazla YAA yaşamaktadır. Daha önce yakın kaybı, doğal afet, kaza,

ölümcül hastalık gibi travmatik olaylara maruz kalan ($O= 28.02$, $SS= 14.51$) ve daha önce travmatik olaya maruz kalmayan grup ($O= 23.27$, $SS= 11.87$) arasında da YAA açısından anlamlı farklılaşma görülmüştür ($t(328)= 3.07$, $p= .002$). Buna göre, travmaya maruz kalan grup, kalmayan gruba göre daha fazla YAA yaşamaktadır. Psikiyatrik ve psikolojik tedavi geçmişi olan grup ($O= 31.13$, $SS= 14.95$) ile olmayan grup ($O= 24.46$, $SS= 12.87$) arasında da farklılaşma bulunmuştur ($t(328)= 3.98$, $p= .000$). Buna göre, psikiyatrik ve psikolojik tedavi geçmişi olan grup olmayan gruba göre daha çok YAA yaşamaktadır. Aynı şekilde, ailesinde psikiyatrik tanı geçmişi olan grup ($O= 31.47$, $SS= 15.89$) olmayan gruba ($O= 25.19$, $SS= 13.07$) göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha çok YAA yaşamaktadır ($t(328)= 3.12$, $p= .002$). Daha önce panik bozukluk tanısı almış ($N= 18$) ve panik bozukluk tanısı almamış ($N= 312$) katılımcıların uygulanan Kolmogorov-Smirnov normallik testi sonuçlarına göre, normal dağılım değerlerinin sağlandığı görülmüştür. Daha sonra panik bozukluk tanısı almış kişilerle ($O= 45.05$, $SS= 12.89$), almamış kişiler ($O= 25.15$, $SS= 13.02$) arasındaki YAA farkına bakılmış ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t(328)= 6.30$, $p= .000$). Buna göre, panik bozukluk tanısı almış kişiler almamışlara oranla belirgin şekilde yüksek düzeyde YAA yaşamaktadır. Yaşamında göç etmiş ($O= 25.53$, $SS= 14.45$) ve göç etmemiş kişiler ($O= 26.44$, $SS= 13.57$) arasındaki YAA farkına bakılmıştır. Ancak anlamlı derecede fark bulunamamıştır ($t(328)= -.49$, $p= .619$). 18 yaşından önce ebeveynlerinden bir dönem ayrı yaşamış bireyler ($O= 27.24$, $SS= 13.88$) ve ebeveynlerinden hiç ayrılmamış bireylerin ($O= 25.63$, $SS= 13.68$) YAA skorları karşılaştırılmış ve istatistiksel olarak farklılık görülmemiştir ($t(328)= 1.02$, $p= .304$). Demografik verilere göre YAA skorlarının karşılaştırılmasına ilişkin t -test sonuçlarına Tablo 5.'ten ulaşabilirsiniz.

Tablo 5. Demografik Değişkenlere Göre YAA t-test Sonuçları

Değişken I	Değişken II	N	Ort.	SS	St.H. Ort.	t	p
YAA	<i>Cinsiyet</i>						
	Kadın	200	28.26	14.30	1.01	3.35	.001**
Erkek	130	23.13	12.30	1.07			
YAA	<i>Travma</i>						
	Var	206	28.02	14.51	1.01	3.07	.001**
Yok	124	23.27	11.87	1.06			
YAA	<i>Psi. Destek</i>						
	Var	88	31.13	14.95	1.59	3.98	.000**
Yok	242	24.46	12.87	.82			
YAA	<i>Ebv. Psi. Tanı</i>						
	Var	55	31.47	15.89	2.14	3.12	.008**
Yok	275	25.19	13.07	.78			
YAA	<i>Panik Bozukluk</i>						
	Var	18	45.05	12.89	3.03	6.30	.000**
Yok	312	25.15	13.12	.73			
YAA	<i>Göç</i>						
	Var	73	25.53	14.45	1.69	-.49	.619
Yok	257	26.44	13.57	.84			

* p < .05, ** p < .01

YAA: Yetişkin ayrılık anksiyetesi

Kardeş sayısı ve doğum sırasına göre YAA' ndeki değişime bakmak için ANOVA analizi uygulanmıştır. Sonuçlara göre, tek çocuk (O=22.21, SS= 12.87), 2 kardeş (O=26.15, SS= 13.95), 3 kardeş (O=27.48, SS= 13.96), 4 ve daha fazla kardeş olmak (O=26.52, SS= 13.36) arasında YAA açısından bir farklılaşma bulunmamıştır ($p > .05$). Aynı şekilde, doğum sırasına göre YAA skorlarında değişim olup olmadığına bakmak için uygulanan analiz sonucunda, istatistiksel olarak anlamlı sonuç bulunmamıştır ($p > .05$). İlk çocuk (O=25.49, SS= 13.96), ortanca çocuk (O=28.07, SS= 14.85) veya son çocuk (O=26.24, SS= 12.69) olmak, YAA için ayrıştırıcı bir faktör değildir.

Tablo 6. Demografik Değişkenlere Göre YAA ANOVA Sonuçları

Kardeş x YAA Sayısı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	698.25	3	232.75	1.23	.29
Grup içi	61598.34	326	188.95		
Toplam	62296.60	329			
Doğum x YAA					
Sırası					
Gruplar arası	312.81	2	156.40	.82	.43
Grup içi	61983.78	327	189.55		
Toplam	62296.60	329			

YAA: Yetişkin ayrılık anksiyetesi

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışmada parçalanmış ailede ve tam ailede büyümüş kişilerin ayrılık anksiyetesi belirtileri, çeşitli sosyodemografik değişkenler açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini 276 tam ailede büyümüş ve 54 boşanmış, ayrı yaşayan ya da ebeveyn kaybı sebebiyle parçalanmış ailede büyümüş kişiler olmak üzere toplam 330 kişi oluşturmaktadır.

Araştırmamızda tam ve parçalanmış ailede büyüyen kişilerin YAA oranları istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Analiz sonucuna göre ailenin tam ve parçalanmış olması YAA için ayrıştırıcı bir faktör olmamakla birlikte anlamlılık oranına çok yakın bir değer ($t(328) = -1.63, p = .10$) elde edilmiştir. Bu durum örnekleminizde parçalanmış aile sayısının az olmasıyla ilgili olabilir. Özellikle sıçanlarla yapılan çalışmalarda yaşamın erken dönemlerinde ebeveynlerden ayrılık bir stres modeli olarak kullanılmaktadır ve bu çalışmalarda erken dönemlerinde ebeveynlerden ayrılık anksiyete bozuklukları da dâhil olmak üzere birçok psikiyatrik bozuklukla ilişkilendirilmektedir.¹⁴⁰

Literatürde, güvensiz bağlanma biçimleri (korkulu, saplantılı, kayıtsız) çocukluğun erken dönemlerinde anne-baba ve çocuk arasındaki doyumuz veya örseleyici ilişkilere dayalı olarak geliştiği bildirilmektedir.¹⁴¹ Bir diğer çalışmada, erken dönemde ebeveyn kaybı ya da ayrılığı olan bireylerin bağlanma stillerine bakıldığında korkulu ve saplantılı bağlanma biçiminin kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bildirilmiştir.¹⁴² Ayrılık kaygısı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada ise korkulu ve saplantılı bağlanma geliştiren kişilerin ayrılık anksiyetesi alt boyutları olan aileden uzak kalmaya karşı duyulan kaygı, okul fobisi ve tek başına kalmaktan duyulan endişe ile aralarında anlamlı şekilde farklılaşma bulunduğu bildirilmiştir.¹⁴³ Dolayısıyla ailedeki parçalanmanın ebeveynlerle çocuğun bağlanması üzerinden de olumsuz bir etki oluşturabileceği ve bunun da psikopatolojiye ve yetişkin dönemde ayrılık anksiyetesine yatkınlığı arttırabileceği düşünülmüştür.

¹⁴⁰ Maria Banqueri vd., "Behavioral Effects In Adolescence and Early Adulthood In Two Length Models Of Maternal Separation In Male Rats", *Behavioural Brain Research*, 2017, 324, 77-86.

¹⁴¹ Raşit Tükel, *Anksiyete Bozuklukları*, Çizgi Tıp Yayınevi, Ankara, 2000.

¹⁴² Ayşe Selbes vd., "Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Panik Bozukluğu Hastalarında Erişkin Ayrılma Anksiyetesi ve Bağlanma Biçimleri", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2018, 29(3), 171-179, s. 175.

¹⁴³ Cihan Yıldız, Üniversite Öğrencilerinin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2008, s. 92 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

Bir varsayım olarak belirtilen literatürde erken ebeveyn kaybının ayrılık anksiyetesi için risk faktörü oluşturduğudur.¹⁴⁴ Dolayısıyla daha büyük bir örneklem ile yapılacak çalışmalarda parçalanmış ailelerde ayrılma anksiyetesinin daha yüksek oranlarda bulunabileceği düşünülmektedir.

Kadınlar ve erkekler arasında YAA açısından farklılaşma bulunmuştur. Buna göre çalışmamıza göre kadınlar erkeklere oranla daha fazla YAA yaşamaktadır. Bu bulgumuz Mertol (2011)'ün çalışma sonuçları ile uyumludur. Mertol (2011) yaptığı çalışmada kadınlarda erkeklere oranla YAAB'nin daha yüksek oranda bulunduğunu bildirmiştir.¹⁴⁵ Ancak Shear ve ark. (2006), çocukluk döneminde ayrılık anksiyetesinin kız çocuklarında erkek çocuklarına göre daha sık görülürken, yetişkinlik döneminde başlayan ayrılık anksiyetesinin erkeklerde kadınlara göre daha sık görüldüğünü, dolayısıyla yetişkinlik döneminde kadın-erkek oranının eşitlendiğini bildirmiştir.¹⁴⁶

Psikiyatrik ve psikolojik tedavi geçmişi olan grup ile psikiyatrik ve psikolojik tedavi geçmişi olmayan grup arasında farklılaşma bulunmuştur. Buna göre psikiyatrik ve psikolojik tedavi geçmişi olan grup olmayan gruba göre daha çok YAA belirtileri göstermektedir. Literatür taramasında, eş tanı oranlarının yüksek bulunduğu belirtilmiştir.¹⁴⁷ ¹⁴⁸ Eş tanı olarak anksiyete bozuklukları, kişilik bozuklukları, duygudurum bozuklukları şeklinde geniş bir spektruma sahiptir.¹⁴⁹ Ulaştığımız sonuç da eş tanı bilgisini desteklemektedir. Ancak YAA belirtilerinin, psikolojik ve psikiyatrik tedavi geçmişi olan kişilerde, bu geçmişin nedeni mi sonucu mu olduğu bilinmemektedir. Eşlik eden ek psikolojik problemler YAA'yi tetiklemiş olabileceği gibi, zaten önceden de var olan YAA ek psikolojik problemlere yol açmış olabilir. Çalışmamızda problemlerin ve ayrılık anksiyetesi ile ilgili belirtilerin zamanlaması ile ilgili bir veri toplanmadığından bunu ayırt etmemiz zordur. Bu konuya odaklanan ve psikolojik problemlerin başlama zamanı ve zaman içindeki sıralanmaları ile ilgili daha ileri çalışmalara ihtiyaç vardır.

Ailesinde psikiyatrik tanı öyküsü olan grup ailesinde psikiyatrik tanı öyküsü olmayan gruba göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek oranda YAA

¹⁴⁴ Maurice Preter and Donald F. Klein, "Lifelong Opioidergic Vulnerability Through Early Life Separation: A Recent Extension of The False Suffocation Alarm Theory of Panic Disorder", *Neuroscience Biobehavioral Reviews*, 2014, 46(3), 345-351, s.349.

¹⁴⁵ Seda Mertol, Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu Hastalarında Mizaç ve Karakter Özellikleri, Tıp Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2011, s. 9-10 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

¹⁴⁶ Katherine Shear vd., "Prevalence and Correlates Of Estimated DSM-4 Child and Adult Separation Anxiety Disorder In The National Comorbidity Survey Replication", *American Journal Of Psychiatry*, 2006, 163(6), 1074-1083, s. 1074.

¹⁴⁷ Manicavasara vd., a.g.e., 1997 a, s.274

¹⁴⁸ Bögels vd., a.g.e., s.663

¹⁴⁹ Amerikan Psikiyatri Birliği", *Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal Elkitabı Beşinci Baskı (DSM-5)*, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.

yaşamaktadır. Literatürde birinci derece akrabalar psikiyatrik tanı bağlamında değerlendirildiğinde babasında psikiyatrik bozukluk olan kişilerde anksiyete bozukluğu görülme oranı, ailesinde psikiyatrik tanısı olmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur.¹⁵⁰ Bu bulgu da bizim bulgumuzu desteklemektedir. Başka bir çalışmada ebeveynde psikiyatrik hastalık öyküsü ile çocuk ve ergenlerde görülen psikiyatrik hastalık öyküsü ilişkilendirilmiştir.¹⁵¹ Bu ilişki de doğrudan olmasa da dolaylı olarak elde ettiğimiz sonucu desteklemektedir. Ancak Bilaç ve arkadaşlarının yapmış oldukları çalışmada (2014) ebeveynin psikiyatrik öyküsü ile çocuk ergenlerde görülen psikiyatrik hastalık öyküsü ilişkili bulunmamıştır.¹⁵²

Hayatlarının önceki yıllarında yakın kaybı, doğal afet, kaza, ölümcül hastalık gibi travmatik olaylara maruz kalan ve daha önce travmatik olaylara maruz kalmayan grup arasında YAA belirtileri açısından anlamlı farklılaşma görülmüştür. Buna göre travmaya maruz kalan grup, travmaya maruz kalmayan gruba göre da fazla YAA yaşamaktadır. Bu bulgumuz literatürdeki birçok çalışma ile uyumludur. Literatüre bakıldığında, yetişkin başlangıçlı YAA belirtilerinin travmatik bir olay yaşanması ile veya bir kayıp, ölüm, boşanma gibi durumlar sonrasında meydana geldiği bildirilmiştir.¹⁵³ Başka bir çalışmada da YAA ile çocukluk çağı travmaları arasında pozitif yönde bir korelasyon olduğu bildirilmiştir.¹⁵⁴ Bu çalışmalar elde ettiğimiz sonuçları desteklemekle birlikte, YAAB'nin gerek yetişkinlikte ortaya çıkan YAA'si olsun, gerekse çocuk başlangıçlı YAA'si olsun, her iki durumda da travmanın YAA belirtilerinin arttığını göstermektedir. Li ve Darcy (2016), çalışmalarında gelişimsel travma yaşayanların ve travmatik yaşantıya sahip olan kişilerin ayrılma anksiyetesi bozukluğu için risk altında olduklarını bildirmişlerdir.¹⁵⁵

Araştırmamızda panik bozukluk tanısı almış kişiler ile panik bozukluk tanısı almamış kişiler arasındaki YAA belirtileri farkı istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Buna göre, panik bozukluk tanısı almış kişiler panik bozukluk tanısı almamış kişilere oranla belirgin şekilde yüksek düzeyde YAA yaşamaktadır. Örneklemimizde panik bozukluk tanısı almış kişilerin sayıca oldukça az olması ancak yüksek düzeyde YAA yaşaması göz ardı edilmeyecek bir bulgudur. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında

¹⁵⁰ Selbes, a.g.e., s.178

¹⁵¹ E. Jane Costello vd., "Poverty, Race/Ethnicity, and Psychiatric Disorder: A Study of Rural Children", *Am J Public Health*, 2001, 91(9), 1494-1498, s. 1497.

¹⁵² Öznür Bilaç vd., "İlköğretim Öğrencilerinde Anksiyete ve Duygudurum Bozuklukları Yaygınlığı ve Sosyodemografik Özellikler", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2014, 25(3), 171-180, s. 177.

¹⁵³ Vijaya Manicavasagar vd., "Separation Anxiety In Adulthood: A Phenomenological Investigation", *Comprehensive Psychiatry*, 1997, 38(5), 274-282, s. 276.

¹⁵⁴ Buse Çakmak, Çocukluk Çağı Travmaları İle Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Arasındaki İlişki, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul, 2016, s. 73 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁵⁵ Mengting Li vd., "Maltreatment in Childhood Substantially Increases The Risk of Adult Depression and Anxiety In Prospective Cohort Studies: Systematic Review, Meta-Analysis, and Proportional Attributable Fractions", *Psychol Med*, 2016, 46(4), 717-730, p. 727.

konuyla ilgili en çok araştırılan bağlam panik bozukluk ile ayrılık anksiyetesi arasındaki ilişkidir. Çocukluk çağı ayrılık anksiyetesinin yetişkinlikteki panik bozukluğu riskini artırdığı bildirilmiştir.¹⁵⁶ ¹⁵⁷ Bizim çalışmamız çocukluk dönemi ayrılık anksiyetesi belirtileri açısından bir bilgi içermese de, çocukluk dönemi kadar yetişkinlikteki ayrılık anksiyetesinin de panik bozuklukla anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Çalışmamızı destekleyen, erişkin ayrılma anksiyetesinin, anksiyete bozuklukları görülmesine yatkınlık oluşturduğunu bildiren çalışmalar da mevcuttur.¹⁵⁸ Literatürde panik bozukluğu özellikle de agorafobinin eşlik ettiği panik bozukluk ile YAA ilişkisinin yüksek oranda olduğu bildirilmiştir.¹⁵⁹ Buna ek olarak, yetişkin ayrılık anksiyetesi ile panik bozukluk arasında ilişki olduğunu gösteren başka çalışmalar da mevcuttur.¹⁶⁰ ¹⁶¹ Çalışmamızda da literatürdeki bilgiler ile uyumlu yetişkin ayrılık anksiyetesi ile panik bozukluk arasında belirgin şekilde yüksek düzeyde ilişki saptanmıştır.

Yaşamında kendisi ya da ailesi göç etmiş kişiler ve göç etmemiş kişiler arasındaki YAA farkına bakılmıştır. Ancak anlamlı derecede bir fark bulunmamıştır. Göç edenlerle ilgili yapılan çalışmalarda bu kişilerin birçok travmatik olaya ve travmatik yasa maruz kaldığı ve bu kişilerde ayrılık anksiyetesinin sıklıkla travma sonrası stres bozukluğu ile birlikte görüldüğü belirtilmiştir.¹⁶²

Hatta bir çalışmada travmatik olaylara maruz kalmış mülteciler için travma sonrası ayrılık anksiyetesi bozukluğu teriminden bahsedilmiştir.¹⁶³ Bizim çalışmamızda değerlendirilen göç, kırsal bölgeden kente ya da başka bir ülkeden göç etme şeklinde sorulmuştu. Burada çalışmamızın doğrudan amaçlarından biri olmadığından, travmatik olaylara maruz kalma, Türkiye vatandaşı olup olmama, savaşa maruz kalıp göç etmek zorunda kalma, göç sırasında yakınlarını kaybetme veya geride bırakmak zorunda kalma şeklinde ayrıntılı sorgulanmamıştır. Bu

¹⁵⁶ Vijaya Manicavasagar vd., "Continuities Of Separation Anxiety From Early Life Into Adulthood", *Journal Of Anxiety Disorders*, 2000, 14, 1-18, s.14.

¹⁵⁷ Katherine Shear vd., "Prevalence and Correlates Of Estimated DSM-4 Child and Adult Separation Anxiety Disorder In The National Comorbidity Survey Replication", *American Journal Of Psychiatry*, 2006, 163(6), 1074-1083, s. 1074.

¹⁵⁸ Chanaka Wijeratne and Vijaya Manicavasagar, "Separation Anxiety in The Elderly", *J Anxiety Disord*, 2003, 17(6), 695-702, s. 698.

¹⁵⁹ Selbes, a.g.e., s.178

¹⁶⁰ Vijaya Manicavasagar vd., "Adult Attachment Styles In Panic Disorder With and Without Comorbid Adult Separation Anxiety Disorder", *Australian and New Zealand Journal Of Psychiatry*, 2009, 43(2), 167-172, s. 167.

¹⁶¹ Derrick M Silove vd., "The Prevalence and Correlates Of Adult Separation Anxiety Disorder In An Anxiety Clinic", *BMC Psychiatry*, 2010, 10(1), 10-21, s.17.

¹⁶² Derrick M. Silove vd., "Adult Separation Anxiety Disorder Among War-Affected Bosnian Refugees: Comorbidity With PTSD and Associations With Dimensions Of Trauma", *Journal Of Traumatic Stress*, 2010, 23, 169-172.

¹⁶³ Alvin Kuwei Tay vd., "Associations Of Adult Separation Anxiety Disorder With Conflict-Related Trauma, Ongoing Adversity, and The Psychosocial Disruptions Of Mass Conflict Among West Papuan Refugees", *Am J Orthopsychiatry*, 2016, 86(2), 224-235.

nedenle çalışmamızdaki g öyküsü belki sadece niversite okumak için kırsal kesimden gelme veya iş için yer değiştirmeyi de kapsamış olabileceğinden ve g sırasında kötü yaşam deneyimleri içermediğinden gruplar arasında bir fark bulunmamış olabilir.

SINIRLILIKLAR

Bu çalışmanın değerlendirdiği olgular, 18-30 yaş arası üniversite öğrencilerinden oluşmaktaydı. Örneklemimizin tamamını üniversite öğrencileri bunların büyük bir çoğunluğunu da vakıf üniversitesi öğrencileri oluşturmaktaydı. Dolayısıyla öğrencilerin çoğunun sosyoekonomik düzeyinin orta ve üst seviyeden olması muhtemel. Düşük sosyoekonomik düzeye ve düşük eğitim seviyesine sahip kişilerin örneklemimize dâhil olmamasının çalışmamızın sonuçlarını etkilemiş olabileceğini düşünmekteyiz. Dolayısıyla bu çalışmanın bulgularının topluma genelleştirilmesi zordur.

Örneklemimizde parçalanmış ailede büyümüş olgu sayısının az olması da bu çalışmanın sınırlılıklarındandır. Daha fazla parçalanmış ailede büyümüş kişi sayısı içeren büyük örneklemle yapılacak çalışmalar daha sağlıklı sonuçlar verecektir.

Çalışmamızda uygulanan ölçek doğrultusunda sonuç odaklı bakılmış olup sadece yetişkin ayrılma anksiyetesi belirtileri değerlendirilmiştir. Yetişkin ayrılma anksiyetesinin çocuk başlangıçlı mı yoksa yetişkin başlangıçlı mı olduğuna bakılmamıştır. Çocukluktaki ayrılık anksiyetesi belirtilerini de değerlendiren çalışmalar YAA'nin zaman içindeki seyrini de ortaya koyacaktır.

SONUÇ

Parçalanmış ailede büyümüş kişiler ile tam ailede büyümüş kişiler yetişkin ayrılık anksiyetesi belirtileri (YAAB) açısından karşılaştırıldığında anlamlı bir fark saptanmamış olup, anlamlılık oranına çok yakın bir değer elde edilmiştir.

Kadınlar erkeklere oranla daha fazla YAA yaşamaktadır.

Daha önce yakın kaybı, doğal afet, kaza, ölümcül hastalık gibi travmatik olaylara maruz kalan kişiler, travmatik olaylara maruz kalmayan kişilere göre daha fazla YAA yaşamaktadır.

Psikiyatrik ve psikolojik tedavi geçmişi olan kişiler olmayan kişilere göre daha çok YAA yaşamaktadır.

Ailesinde psikiyatrik tanı geçmişi olan kişiler ailesinde psikiyatrik geçmişi olmayan kişilere göre daha çok YAA yaşamaktadır.

Panik bozukluk tanısı almış kişiler panik bozukluk tanısı almamış kişilere göre belirgin şekilde yüksek düzeyde YAA yaşamaktadır.

Örneklemin daha geniş tabanlı uygulanmasının sonuçların güvenilirliğini arttıracığı düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Parçalanmış ailede büyümüş 54 kişi ve tam ailede büyümüş 276 kişi olmak üzere örneklemimiz toplam 330 kişiden oluşmaktadır. Daha fazla parçalanmış ailede büyümüş kişi sayısı içeren büyük örnekleme çalışılması önerilmektedir.

Düşük sosyo-ekonomik düzeye ve düşük eğitim seviyesine sahip kişiler örneklemimize dahil edilmemiştir. Eğitim seviyesi ve sosyo-ekonomik açıdan heterojen bir örneklem üzerinde çalışılması önerilmektedir.

Çalışmamızda uygulanan ölçek doğrultusunda sonuç odaklı bakılmıştır. YAA belirtilerinin çocuk başlangıçlı mı yoksa yetişkin başlangıçlı mı olduğuna bakılmamıştır. Çocukluktaki ayrılık anksiyetesi belirtilerini de değerlendiren çalışmalar YAA'nin zaman içindeki seyrini de ortaya koyacaktır. Bu nedenle daha sonraki çalışmalarda bu ayrıma da yer vermeleri önerilmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ADAMS James F., Ergenliği Anlamak, (Bekir Onur), İmge Kitapevi, Ankara, 1995.

Amerikan Psikiyatri Birliği, DSM-IV-TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı, (Ertuğrul Köroğlu), HYB Basım Yayın, Ankara, 1994.

Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal Elkitabı Beşinci Baskı (DSM-5), Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.

BALTAŞ Acar ve BALTAŞ Zuhâl, Stres ve Başa Çıkma Yolları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1997.

BENEDEK Elissa P. ve BROWN Catherine F., Boşanma ve Çocuğunuz, (Serap Katlan), HYB Yayınları, Ankara, 1997.

BOWLBY John, Attachment and Loss Seperation 2. Seperation Anxiety and Anger, Basic Books, New York, 1973.

BULUT Fatma Işıl, Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma. In: Aile Yazıları 3 Birey, Kişilik ve Toplum, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1990

CÜCELOğLU Doğan, İletişim Donanımları, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2002.

CÜCELOğLU Doğan, İnsan ve Davranışı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2008.

ÇAĞDAŞ Aysel ve ŞAHİN SEÇER Zarife, Mutlu Ve Sağlıklı Yarımlar İçin Anne-Baba Eğitimi, Eğitim Kitapevi, Konya, 2004.

ÇAĞDAŞ Aysel, Anne-Baba-Çocuk İletişimi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.

DOLTO Françoise, Çocuk Ve Boşanma: Sorunlar, Öneriler, Çözüm Yolları, (Nuriye Yiğitler), Kontiki Yayınevi, İstanbul, 1998.

DÖNMEZLER İbrahim, Ailede İletişim Ve Etkileşim, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1999.

EKŞİ Aysel, Çocuk, Genç, Anne Babalar, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.

KÖROğLU Ertuğrul, Psikiyatri El Kitabı(5.Baskı), HYB Yayıncılık, Ankara, 2013.

MANGIR Mine ve ALİSİNANOğLU Fatma, Boşanmış Ailelerden Gelen 17 Yaş Grubu Gençlerin Kendini Kabul Düzeylerinin İncelenmesi, Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993.

NAZLI Serap, Aile Danışmanlığı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2003.

OZANKAYA Özer, Toplumbilim, Cem Yayınevi, İstanbul, 1991.

ÖMEROĞLU Esra ve ULUTAŞ İlkay, Çocuk Ve Ergen Gelişimi, Morpa Yayıncılık, Ankara, 2007.

ÖZGÜVEN İbrahim Ethem, Ailede İletişim Ve Yaşam, Pdrem Yayınları, Ankara, 2001.

SAYGILI Sefa, Türkiye Aile Yıllığı, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1990.

WEYBURN Darlene, Ben Şimdi Ne Olacağım?, (Hülya Koşar), Kuraldışı Yayıncılık, İstanbul, 2000.

WOLF Anthony E., Boşanmanız Şart Mıydı?, (Emel Aksay), Sistem Yayıncılık, Ankara, 1998.

YAVUZER Haluk, Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1997.

YAVUZER Haluk, Gençleri Anlamak, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2005.

YÖRÜKOĞLU Atalay, Çocuk Ruh Sağlığı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1998.

YÖRÜKOĞLU Atalay, Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1984.

TÜKEL Raşit, Anksiyete Bozuklukları, Çizgi Tıp Yayınevi, Ankara, 2000.

DERGİLER VE MAKALELER

ALKIN Tunç, "Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu", Türkiye Klinikleri Journal Of Psychiatry Special Topics, 2010, 3(3), 53-63.

BANQUERİ Maria, MENDEZ Marta, ARIAS Jorge L., "Behavioral Effects In Adolescence and Early Adulthood In Two Length Models Of Maternal Separation In Male Rats", Behavioural Brain Research, 2017, 324, 77-86.

AMATO Paul R., LOOMIS Laura Spencer, BOOTH Alan, "Parental Divorce, Marital Conflict, And Offspring Well-Being During Early Adulthood", Social Forces, 1995, 73(3), 895-915.

Antti Haavisto, "Factors Associated With Depressive Symptoms Among 18 Year Old Boys: A Prospective 10 Year Follow-Up Study", Journal of Affective Disorders, 2004, Cilt: 83, (2-3), 143-154.

BALDWIN David S., GORDON Robert, ABELLI Marianna, PINI Stefano, "The Separation Of Adult Separation Anxiety Disorder", CNS Spectr, 2016, 21(4), 289-294.

BANDELOW Borwin, KRAUSE Joana, WEDEKIND Dirk, BROOCKS Andreas, HAJAK Göran, RUTHER Eckart, "Early Traumatic Life Events, Parental Attitudes, Family History, and Birth Risk Factors in Patients With Borderline

Personality Disorder and Healty Controls” Psychiatry Research, 2005, 134(2), 169-179.

BİLAÇ Öznür, ERCAN Eyüp Sabri, UYSAL Taciser, AYDIN Cahide, “İlköğretim Öğrencilerinde Anksiyete ve Duygudurum Bozuklukları Yaygınlığı ve Sosyodemografik Özellikler, Türk Psikiyatri Dergisi, 2014, 25(3), 171-180.

BOGELS Susan, KNAPPE Susanne, CLARK Lee Anna, “Adult Separation Anxiety Disorder İn DSM5”, Clinical Psychology Review, 2013, 33(5), 663-674.

BOYCE Philip and PARKER Gordon, “Development Of A Scale To Measure İnterpersonal Sensitivity”, Australian And New Zealand Journal Of Psychiatry, 1989, 23(3), 341-351.

COSTELLO E. Jane, KEELER Gordon P, ANGOLD Adrian, “Poverty, Race/Ethnicity, and Psychiatric Disorder: A Study of Rural Children”, Am J Public Health, 2001, 91(9), 1494-1498.

COSTELLO E. Jane, MUSTILLO Sarah, ERKANLI Alaattin., “Prevalence And Development Of Psychiatric Disorders İn Childhood And Adolescence”, Archives Of General Psychiatry, 2003, 60(8), 837-844.

CYRANOWSKI Jill M., SHEAR M. Katherine, RUCCI Paola, FAGIOLINI Andrea, FRANK Ellen, GROCHOCINSKI Victoria J., KUPFER David J., BANTI Susanna, ARMANI Antonella, CASSANO Giovanni, “Adult Seperation Anxiety: Pychometric Properties Of A New Structured Clinical İnterview”, Journal Of Psychiatric Research, 2002, 36, 77-86.

DALLAIRE Danielle Horvath and WEINRAUB Marsha, “Predicting Children’s Separation Anxiety at Age 6: The Contributions Of İnfant-Mother Attachment Security, Maternal Sensitivity and Maternal Separation Anxiety”, Attachment and Human Development, 2005, 7(4), 393-408.

DİRİÖZ Meliha, ALKIN Tunç, YEMEZ Beyazıt, ONUR Elif, EMİNAĞAOĞLU Neslihan, “Ayrılma Anksiyetesi Belirti Envanteri İle Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketinin Türkçe Versiyonunun Geçerlilik Ve Güvenirliği”, Türk Psikiyatri Dergisi, 2012, 23(2), 108-116.

EAPEN Valsamma, SILOVE Derrick M., JOHNSTON Deborah APLER Alex, REES Susan, “Adult Separation Anxiety İn Pregnancy: How Common İs İt?”, International Journal Of Women’s Health, 2012, 4, 251-256.

ELMACI Figen, “Parçalanmış Ve Bütünlüğünü Koruyan Aileye Sahip Ergenlerin Depresyon Ve Uyum Düzeylerinde Sosyal Desteğin Rolü”, Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2006, Cilt:6(2), 403-431.

FLAKIERSKA Natalia, LINDSTROM Marianne, GILLBERG Christopher, "School Refusal: A 15-20 Year Followup Study Of 35 Swedish Urban Children", *The British Journal Of Psychiatry*, 1988, 152(6), 834-837.

FOGIOLINI Andrea, SHEAR M. Katherine, CASSANO Giovanni B., FRANK Ellen, "Is Lifetime Separation Anxiety A Manifestation Of Panic Spectrum?", *CNS Spectrums*, 1998, 3(4), 63-72.

FOLEY Debra L., PICKLES Andrew, MAES Hermine M., SILBERG Judy L., EAVES Lindon J., "Course and Short- Term Outcomes Of Separation Anxiety Disorder In A Community Sample Of Twins", *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 2004, 43(9), 1107-1114.

KESEBİR Sermin, ÖZDOĞAN KAVZOĞLU Semine, ÜSTÜNDAĞ Mehmet Fatih, "Bağlanma ve Psikopatoloji", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2011, 3(2), 321-342.

KING Valarie, "Parental Divorce and Interpersonal Trust in Adult Offspring", *Journal of Marriage and Family*, 2002, Cilt: 64(3), 642-656.

KLEIN Donald F., "Anxiety Reconceptualized. Early Experience With Imipramine and Anxiety", *Comprehensive Psychiatry*, 1980, 21(6), 411-427.

KLEIN Donald F., "Endogenomorphic Depression: A Conceptual and Terminological Revision", *Archives Of General Psychiatry*, 1974, 31(4), 447-454.

LEON Kim, "Risk and Protective Factors in Young Children's Adjustment to Parental Divorce: A Review of the Research", *Family Relations*, 2003, Cilt: 52(3), 258-270.

Lİ Muzi, D'ARCY Carl, MENG Xiangfei, "Maltreatment in Childhood Substantially Increases The Risk of Adult Depression and Anxiety In Prospective Cohort Studies: Systematic Review, Meta-Analysis, and Proportional Attributable Fractions", *Psychol Med*, 2016, 46(4), 717-730.

MANICAVASAGAR Vijaya, SILOVE Derrick M., WANGER Renate, DROBNY Juliette V. , "A Self-Report Questionnaire For Measuring Separation Anxiety In Adulthood", *Comprehensive Psychiatry*, 2003, 44(2), 146-153.

MANICAVASAGAR Vijaya, SILOVE Derrick M., CURTIS Jackie, WANGER Renate, "Continuities Of Separation Anxiety From Early Life Into Adulthood", *Journal Of Anxiety Disorders*, 2000, 14, 1-18.

MANICAVASAGAR Vijaya, SILOVE Derrick, WANGER Renate, HADZI-PAVLOVIC Dusan, "Parental Representations Associated With Adult Separation Anxiety and Panic Disorder-Agoraphobia", *Australian and New Zealand Journal Of Psychiatry*, 1999, 33, 422-428.

MANICAVASAGAR Vijaya, SILOVE Derrick, CURTIS Jackie, "Separation Anxiety In Adulthood: A Phenomenological Investigation", *Comprehensive Psychiatry*, 1997, 38(5), 274-282.

MANICAVASAGAR Vijaya, SILOVE Derrick, MARNANE Claire, "Adult Attachment Styles In Panic Disorder With and Without Comorbid Adult Separation Anxiety Disorder", *Australian and New Zealand Journal Of Psychiatry*, 2009, 43(2), 167-172.

MANICAVASAGAR Vijaya ve SILOVE Derrick, "Is There An Adult Form Of Separation Anxiety Disorder? A Brief Clinical Report", *Australian and New Zealand Journal Of Psychiatry*, 1997, 31, 299-303.

NEWMAN Michelle G., SHIN Ki Eun, ZUELLIG Andrea R., "Developmental Risk Factors in Generalized Anxiety Disorder and Panic Disorder", *Journal Of Affective Disorders*, 2016, 20(6), 94-102.

NOMURA Yoko, WICKRAMARATNE Priya J., WARNER Virginia, MUFSON Laura, WEISSMAN Myrna M., "Family Discord, Parental Depression And Psychopathology In Offspring: Ten-Year Follow-Up", *Journal Of American Acad. Child Adolesc. Psychiatry*, 2002, 41(4), 402-409.

OLLENDICK Thomas H., LEASE Cynthia A., COOPER Christine, "Separation Anxiety In Young Adult- A Preliminary Examination", *Journal Of Anxiety Disorders*, 1993, 7(4), 293-305.

OTOWA Takeshi, YORK Timothy P., GARDNER Charles O., KENDLER Kenneth S., HETTEMA John M., "The Impact of Childhood Parental Loss on Risk For Mood, Anxiety and Substance Use Disorders in A Population-Based Sample of Male Twins", *Psychiatry Research*, 2014, 220(1-2), 404-409.

ÖNGİDER Nilgün, "Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2013, Cilt 5(1), 140-161.

PİNİ Stefano, GESI Camilla, ABELLI Marianna, MUTI Matteo, LARI Lisa, CARDINI Alessandra, MANICAVASAGAR Vijaya, MAURI Mauro, CASSANO Giovanni B., SHEAR Katherine M., "Frequency and Clinical Correlates Of Adult Separation Anxiety In A Sample Of 508 Outpatients With Mood and Anxiety Disorders", *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 2010, 122(1), 40-46.

PRETER Maurice and KLEIN Donald F., "Lifelong Opioidergic Vulnerability Through Early Life Separation: A Recent Extension of The False Suffocation Alarm Theory of Panic Disorder", *Neuroscience Biobehavioral Reviews*, 2014, 46(3), 345-351.

SELBES Ayşe, BERKOL Tonguç Demir, KUNT Sevilay, UĞURPALA Can, MEHTAR Muhammed, GÖKÇEİMAM Pınar, "Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Panik

Bozukluğu Hastalarında Erişkin Ayrılma Anksiyetesi ve Bağlanma Biçimleri”, Türk Psikiyatri Dergisi, 2018, 29(3), 171-179.

SELIGMAN Laura D. ve WUYEK Lisa A., “Correlates Of Separation Anxiety Symptoms Among Firstsemester College Students: An Exploratory Study”, Journal Of Psychology, 2007, 141(2), 135-145.

SEZER Özcan, “Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları Ve Bazı Faktörlerle İlişkisi”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2010, Cilt:7(1), 1-19.

SHEAR Katherine, JIN Robert, RUSCIO Ayelet Meron, WALTERS Ellen E., KESSLER Ronald C., “Prevalence and Correlates Of Estimated DSM-4 Child and Adult Separation Anxiety Disorder İn The National Comorbidity Survey Replication”, American Journal Of Psychiatry, 2006, 163(6), 1074-1083.

SILOVE Derrick M., MARNANE Claire L., WAGNER Renate, MANICAVASAGAR Vijaya, REES Susan, “The Prevalence and Correlates Of Adult Separation Anxiety Disorder İn An Anxiety Clinic”, BMC Psychiatry, 2010, 10(1), 10-21.

SILOVE Derrick M., MOMARTIN Shakeh, MARNANE Claire, STEEL Zachary, MANICAVASAGAR Vijaya, “Adult Separation Anxiety Disorder Among War-Affected Bosnian Refugees: Comorbidity With PTSD and Associations With Dimensions Of Trauma”, Journal Of Traumatic Stress, 2010, 23, 169-172.

TAY Alvin Kuowei, REES Susan, MOSES Kareth, DERRICK Silove, “Associations Of Adult Separation Anxiety Disorder With Conflict-Related Trauma, Ongoing Adversity, and The Psychosocial Disruptions Of Mass Conflict Among West Papuan Refugees”, Am J Orthopsychiatry, 2016, 86(2), 224-235.

WIJERATNE Chanaka and MANICAVASAGAR Vijaya, “Separation Anxiety in The Elderly”, J Anxiety Disord, 2003, 17(6), 695-702.

TEZLER

ALPBAZ ERÜRKER Burcu, Aileye Ve Parçalanmış Aileye Sahip 5-6 Yaş Çocuklarının Bilişsel İşlevlerinin Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, 2007. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

BİNGÜL Neşecan, Kız-Erkek-Karma Lise Öğrencilerinin Uyum Sorunları ve Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1995. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ÇAKMAK Buse, Çocukluk Çağı Travmaları İle Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Arasındaki İlişki, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul, 2016. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

KARAKUŞ Sedat, Anne-Babası Boşanmış Ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi Ve Okul Başarısına Yansımaları, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2003. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).**

KARAVAK ÇIRAK Gönül, Üniversite Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yetenekleri Ve Ahlaki Yargı Yetenekleri İle Kendini Gerçekleştirme Düzeylerinin Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2006. **(Yüksek Lisans Tezi).**

MERTOL Seda, Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu Hastalarında Mizaç ve Karakter Özellikleri, Tıp Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2011. **(Yayımlanmamış Doktora Tezi).**

ÖZAĞI Arzu, Depresyon Düzeyi Yüksek Parçalanmış Aile Çocuklarıyla Yapılan Eğitsel Grup Oyunlarının Depresyon Düzeylerine Etkisi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ŞENTÜRK Ünal, Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler (Malatya Uygulaması), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2006. **(Yayımlanmamış Doktora Tezi).**

YILDIZ Cihan, Üniversite Öğrencilerinin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2008. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

BİLİR Şule ve DABANLI Duyan "Ergenlik Çağındaki Sosyal Gelişimine Aile Tutumlarının Etkisinin Araştırılması", Aile Yazıları 3. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1990; **aktaran** Timur Dingiltepe, Parçalanmış Ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri İle Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2009, **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

BİLİR Şule ve DABANLI Duyan, "Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler Ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler", Ankara: Başbakanlık Aile Kurumu Yayınları, 1991; **aktaran** Timur Dingiltepe, Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri İle Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, 2009. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

Meb Aile Ve Tüketici Hizmetleri Kitapçığı, 2011; **aktaran** Ebru Göker, Anne Babası Boşanmış Ve Tam Aileye Sahip 15-18 Yaş Dönemi Ergenlerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, 2017, s. 7-8 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

EKLER

EKLER

EK-A KATILIMCILAR İÇİN BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Sizi, **İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kurulu**'ndan __ / __ / ____ tarih ____ sayı ile izin alınan* ve Hande Zeynep Bayhan ve Doç. Dr. Canan Tanıdır tarafından yürütülen "Parçalanmış ailede ve tam ailede büyümüş kişilerin yetişkin ayrılık anksiyetesi belirtileri açısından karşılaştırılması" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size bir ödeme yapılmayacaktır. Çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır.

*İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kurulundan izini alındıktan sonra doldurularak kullanılacaktır.

Araştırmanın Amacı	Parçalanmış ailede ve tam ailede büyümüş kişilerin yetişkin ayrılık anksiyetesi belirtileri açısından karşılaştırılması.
Araştırmanın Yöntemi	Kesitsel-tanımlayıcı model
Araştırmanın Öngörülen Süresi (Başlama ve Bitiş Tarihi)	21.01.2019-21.03.2019
Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı	400
Araştırmanın Yapılacağı Yerler	Üniversiteler
Görüntü ve/veya ses kaydı alınacak mı?	Evet ☐ Hayır ☒

Tablo katılımcıların anlayabileceği biçimde, akademik dil kullanılmadan yazılacaktır.

KATILIMCI BEYANI

Yukarıda amacı ve içeriği belirtilen bu araştırma ile ilgili bilgiler tarafıma aktarıldı. Bu bilgilerden sonra araştırmaya katılımcı olarak davet edildim. Bu çalışmaya katılmayı kabul ettiğim takdirde gerek araştırma yürütülürken gerekse yayımlandığında kimliğimin gizli tutulacağı konusunda güvence aldım. Bana ait verilerin kullanımına izin veriyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin dikkatle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Araştırmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden çekilebilirim. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana herhangi bir ödeme

yapılamayacaktır. Araştırma ile ilgili bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Bu çalışmaya hiçbir baskı altında kalmadan kendi bireysel onayım ile katılıyorum. İmzalı bu form kağıdının bir kopyası bana verilecektir.

Araştırma yürütücüsü(Tez çalışmalarında Danışman tarafından imzalanacaktır.)

Adı ve Soyadı	Hande Zeynep Bayhan	Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		

Katılımcı

Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		

Velayet veya Vesayet Altındaki Katılımcılar için Veli/Vasi

Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		

EK-B SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

RUMUZ:

1) Yaş:

2) Cinsiyet : Kadın Erkek

3) Medeni durum

Evli	Bekâr	Boşanmış	DİĞER:
------	-------	----------	--------

4) Okul/Bölüm:

5) Anne ve babanızın birliktelik durumu

- Evli
- Resmi olarak boşandılar (evet ise siz o sırada kaç yaşındaydınız:)
- Boşanmasalar da ayrı yaşıyorlar (evet ise siz o sırada kaç yaşındaydınız:)
- Annem vefat etti: evet hayır (evet ise siz o sırada kaç yaşındaydınız:)
- Babam vefat etti: evet hayır (evet ise siz o sırada kaç yaşındaydınız:)

6) Kiminle yaşıyorsunuz?

- Anne ve babamla birlikte
- Annemle
- Babamla
- Akrabamla
- Yalnız
- Arkadaşımla
- Eşimle
- Diğer

7) Kaç kardeşsiniz/Siz kaçınıcı kardeşsiniz? ____/____

8) 18 yaşından önce hiç anneniz ya da babanızdan ayrı yaşadınız mı (en az 1 ay süre)?

(yurtta, akraba, büyükanne-büyükbaba yanında ya da anne babadan birinin cezaevinde olması ya da uzun süreler hastane yatışı vs gibi)

- Evet
- Hayır

- 9) Siz ya da anne-babanız başka bir ülkeden göç etti mi, ya da kırsal bölgeden kente göç etti mi?
- Evet
 - Hayır
- 10) Daha önce herhangi bir nedenle psikiyatrik ya da psikolojik bir destek aldınız mı?
- Evet
 - Hayır
- 11) Panik bozukluk tanısı aldınız mı?
- Evet
 - Hayır
- 12) Anne ya da babanızın herhangi bir psikiyatrik hastalığı var mıydı, herhangi bir nedenle psikolojik veya psikiyatrik bir destek almışlar mıydı?
- Evet
 - Hayır
- 13) Çocukken veya ergenken herhangi bir doğal afet mağduru oldunuz mu?
- Evet
 - Hayır
- 14) Çocukken veya ergenken ölümcül bir hastalık geçirdiniz mi?
- Evet
 - Hayır
- 15) Çocukken veya ergenken ciddi bir kaza geçirdiniz mi?
- Evet
 - Hayır
- 16) Çocuk veya ergenken ailenizden birinin ölümcül bir hastalık geçirdiğine şahit oldunuz mu (kalp krizi, kanser, beyin kanaması gibi) ya da gözünüzün önünde vefat eden bir aile bireyi (büyükanne ve büyükbabalar da dâhil) oldu mu?
- Evet
 - Hayır
- 17) Kardeş ölümü yaşadınız mı (anne karında ölenleri ya da doğar doğmaz ölenleri saymazsak)?
- Evet
 - Hayır
- 18) Çocuk veya ergenken ailenizden birinin ölümcül bir kaza ya da olay geçirdiği haberini aldınız mı? (ciddi bir trafik kazası, ciddi bir doğal afete maruz kalma, bomba patlayan bir alanda bulunma gibi)
- Evet
 - Hayır

19) Çocuk veya ergenken aile içinde şiddete maruz kaldınız mı ya da şiddete tanık oldunuz mu?

- Evet
- Hayır

20) Çocuk veya ergenken yukarıdakilerin dışında unutmadığınız sizin için çok travmatik olan herhangi bir olay yaşadınız mı?

- Evet
- Hayır

YETİŞKİN AYRILIK ANKSİYETESİ ÖZBİLDİRİM LİSTESİ

Aşağıdaki sorular bir yetişkin (18 yaş üzeri) olarak yaşamış olabileceğiniz bazı belirtilere yöneliktir. Lütfen bu belirtileri yaşıyıp yaşamadığınıza göre sorunun karşısındaki uygun yeri işaretleyiniz.

Lütfen tüm soruları yanıtlayınız.

	Çok Sıklıkla	Sıklıkla	Nadiren	Hiç
1- Size yakın olan kişilerle birlikte evinizdeyken kendinizi daha güvende hissettiniz mi?				
2- Evinizden saatlerce uzak kalmakta zorluk çektiniz mi?				
3- Çantanızda veya cüzdanınızda size güven ya da huzur veren bir şeyler taşıyor musunuz?				
4- Uzun bir yolculuğa çıkmak üzere evden ayrılmazdan önce aşırı stres yaşadınız mı?				
5- Size yakın olan birinden ayrılmakla ilgili kâbuslar ya da rüyalar gördüğünüz oldu mu?				
6- Bir yolculuğa çıkmadan önce size yakın olan birinden ayrılmakla ilgili aşırı stres yaşadınız mı?				
7- Günlük işleriniz aksadığında çok huzursuz olur musunuz?				
8- Size en yakın kişilerle olan ilişkilerinizin yoğunluğu konusunda endişelendiniz mi? Örneğin çok aşırı bağlı olmanızdan dolayı.				
9- İşiniz veya diğer düzenli ev dışı uğraşlarınız için evinizden ayrılmadan önce baş ağrısı, mide ağrısı ya da bulantı gibi (veya başka) belirtiler oldu mu?				
10- İnsanları yakınınızda tutmak için çok fazla konuştuğunuzu fark ettiğiniz oldu mu?				
11- Size yakın kişilerden ayrıldığınızda (örneğin işe gitmek ya da evden dışarıya çıkmak için), özellikle onların nerede oldukları konusunda endişelendiniz mi?				
12- Gece tek başınıza uyumakta güçlük çeker misiniz? Örneğin bir yakınınız evdeyse daha iyi uyur musunuz?				
13- Size yakın olan kişilerin seslerini işitebiliyor ya da televizyonun veya radyonun sesini duyuyorsanız daha kolay uyuduğunuzu fark ettiniz mi?				
14- Size yakın olan kişilerden uzak kaldığınızı düşündüğünüzde çok sıkıntı yaşadınız mı?				

	Çok Sıklıkla	Sıklıkla	Nadiren	Hiç
15- Evinizden uzakta olmayla ilgili kâbuslar ya da rüyalar gördünüz mü?				
16- Yakınlarınızın ciddi bir zarar görebileceği hakkında çok fazla endişelenir misiniz? Örneğin, bir trafik kazası geçirmeleri veya ölümcül bir hastalığa yakalanmaları gibi.				
17- Günlük olağan işlerinizi yaparken, size yakın olan kişilerle bağlantı kurmanızı engelleyecek değişimlerin olması sizi çok huzursuz eder mi?				
18- Önemsediğiniz insanların sizi terk edeceği konusunda çok fazla endişelenir misiniz?				
19- Hiç, evde ya da yatak odasında ışıklar açıkken daha iyi uyuduğunuzu fark ettiğiniz mi?				
20- Özellikle size yakın kişiler evde değilse, evde tek başınıza kalmaktan kaçınmaya çalışır mısınız?				
21- Size yakın olanlardan ayrıldığınızı ya da onların sizi terk ettiğini düşündüğünüzde, aniden gelen sıkıntı nöbetleri ya da panik ataklarınız (örneğin, aniden titreme, terleme, çarpıntı, nefes darlığı gibi) oldu mu?				
22- Size yakın olan kişilerle düzenli olarak (örneğin her gün) telefon görüşmeleri yapamadığınızda sıkıntı yaşadığınızı fark ettiniz mi?				
23- Önemsediğiniz birisi sizi terk ettiğinde, bu durumla başa çıkamayacağınızdan ya da onusuz yapamayacağınızdan korktunuz mu?				
24- Size yakın olan kişilerden ayrıldığınızda aniden gelen sıkıntı nöbetleri ya da panik ataklarınız (örneğin ani titreme, terleme, çarpıntı, nefes darlığı gibi) oldu mu?				
25-Sizi, yakın olduğunuz birilerinden ayırabilecek muhtemel olaylarla hakkında çok fazla endişelenir misiniz? Örneğin, işle ilgili gereklilikler gibi.				
26- Hiç, size yakın olan kişiler “çok fazla konuştuğunuzu” söylediler mi?				
27- Bazı insanlarla olan ilişkilerinizin, onlar için sorunlar oluşturacak kadar yakın olduğu konusunda endişelenir misiniz?				